

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitimde Program: Temel Kavramlar

ÜNİTE NO 1

YAZAR Prof.Dr. CEYHUN OZAN

Okul öncesi dönem, bireyin yaşamında gelişimsel açıdan en kritik süreçlerden biridir. Bu evre yalnızca bilişsel gelişimin değil, aynı zamanda sosyal, duygusal, dilsel ve motor becerilerin temelini atıldığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Çocukların erken yaşlarda elde ettikleri öğrenme deneyimleri, onların ileriki yıllarda okul başarısını, toplumsal uyumunu ve yaşam boyu öğrenme becerilerini doğrudan etkiler. Bu nedenle okul öncesi dönemde uygulanacak eğitim hizmetlerinin niteliği büyük önem taşır. Nitelikli bir eğitim süreci, yalnızca günlük etkinliklerle değil, bilimsel ilkelere dayalı olarak planlanmış ve sistemli bir eğitim programı aracılığıyla sağlanabilir. Eğitim programı, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun şekilde hazırlanmalı, öğrenme yaşantılarını oyun ve deneyim yoluyla desteklemeli, aynı zamanda toplumun geleceğini şekillendirecek değer ve becerileri kazandırmayı hedeflemelidir.

EĞİTİM PROGRAMI NEDİR?

Eğitim programı, bireyin gelişim düzeyi, çevresi ve toplumsal gereksinimleri dikkate alınarak oluşturulan, belirli hedeflere ulaşmayı amaçlayan ve planlı bir biçimde uygulanan bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu yapı yalnızca öğretilecek bilgi ve becerilerin listesi değildir. Program aynı zamanda çocukların hangi etkinliklere katılacağını, hangi yaşantılarla karşılaşacağını ve bu süreçlerin nasıl değerlendirileceğini ortaya koyar. Okul öncesi eğitim bağlamında programın çocuk merkezli, esnek ve oyun temelli olması önemlidir. Çocuğun bireysel özelliklerine ve ilgi alanlarına uygun biçimde düzenlenen içerik, öğrenme sürecinin etkinliğini artırır. Alan yazınında eğitim programı, hedefler, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirmeden oluşan bütüncül bir sistem olarak ele alınmaktadır. Bu bileşenler bir araya geldiğinde program hem çocukların gelişimini yönlendiren hem de öğretmene uygulamada rehberlik eden kapsamlı bir yol haritası hâline gelir.

Eğitim Programı ve Öğretim Programı Arasındaki Fark

Eğitim programı ve öğretim programı çoğu zaman aynı anlamda kullanılsa da aslında farklı düzeyleri ifade eder. Eğitim programı daha geniş çerçeveli bir yapı olup eğitimin felsefesini, politikalarını ve temel ilkelerini kapsar. Bu yönüyle ulusal eğitim politikalarının yansıması olarak görülür. Öğretim programı ise belirli sınıf ve ders düzeyine yönelik somut kazanımların, etkinliklerin ve ölçme-değerlendirme yöntemlerinin ayrıntılı biçimde düzenlendiği daha dar kapsamlı bir yapıdır. Eğitim programı politika yapıcılar ve program geliştiriciler için genel bir yol haritası niteliği taşıırken, öğretim programı öğretmenlere günlük uygulamalarda rehberlik eder. Okul öncesi öğretmenleri açısından öğretim programı, günlük ve haftalık planlamaların hazırlanmasında işlevsel bir rehber sunar. İki düzey arasındaki uyum, programın felsefesi ile sınıfta gerçekleştirilen uygulamaların bütünlük içinde ilerlemesini sağlar ve çocuğun gelişimini çok yönlü biçimde destekler.

EĞİTİM PROGRAMININ İŞLEVLERİ

Eğitim programı, yalnızca öğretim sürecini düzenleyen teknik bir araç değildir. Aynı zamanda çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamaya, öğretmenlere rehberlik etmeye ve kurumlar arası eşgüdümü sağlamaya yönelik çok boyutlu işlevlere sahiptir. Program öğretmene yol göstererek öğretim sürecinin planlanmasına yardımcı olur. Hedef, içerik ve öğrenme süreci arasında eşgüdüm sağlayarak tutarlılığı güçlendirir. Öğrenme sürecinin ve çocukların gelişimsel kazanımlarının değerlendirilmesine imkân tanır. Ayrıca kurumlar arasında uygulama birliği oluşturarak eğitimde eşitliğin sağlanmasına katkıda bulunur. Bu işlevler sayesinde program, tesadüfi uygulamaları önler, süreci planlı ve bütüncül bir yapıya dönüştürür ve çocukların potansiyellerini gerçekleştirmelerine imkân verir.

PROGRAMIN TEMEL ÖGELERİ

Bir eğitim programının etkililiği, sahip olduğu temel öğelerin tutarlılığına bağlıdır. Hedefler, programın en temel boyutunu oluşturur ve eğitimin sonunda çocukların hangi bilgi, beceri, tutum ya da değerleri kazanması gerektiğini ifade eder. Okul öncesinde hedefler süreç odaklıdır ve çocukların bilişsel, sosyal-duygusal, dil, motor ve öz bakım alanlarını kapsar. İçerik, bu hedeflere ulaşmak için seçilen konuların ve etkinliklerin bütünüdür. İçerik belirlenirken çocukların gelişim düzeyi, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalı, günlük yaşamla ilişkili öğrenme fırsatları sunulmalıdır. Öğrenme-öğretme

süreci, belirlenen hedeflere ulaşmayı sağlayacak etkinliklerin planlanması ve uygulanmasıdır. Okul öncesinde oyun, keşfetme, gözlem ve problem çözme gibi etkinlikler bu sürecin merkezinde yer alır. Ölçme ve değerlendirme ise hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını belirleyen araç ve süreçleri içerir. Okul öncesinde değerlendirme daha çok biçimlendirici ve gelişimsel nitelikte olup çocuğun ilerlemesini izlemeyi amaçlar. Bu dört ögenin birbirini tamamlayan bir sistem olarak işlemesi, programın başarısı için zorunludur.

PROGRAM TÜRLERİ

Eğitim programları yalnızca resmî belgelerden ibaret değildir. Posner'in sınıflamasına göre program türleri resmî program, uygulanan program, ihmal edilen program, örtük program ve ekstra program olarak beş başlıkta incelenmektedir. Resmî program, devletin ya da yetkili kurumların hazırladığı bağlayıcı belgelerdir. Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı bu türün en güncel örneğini oluşturur. Uygulanan program, öğretmenin sınıfta fiilen gerçekleştirdiği etkinliklerden meydana gelir. İhmal edilen program, çeşitli nedenlerle sürece dâhil edilmeyen ya da göz ardı edilen konuları içerir. Örtük program, yazılı olarak ifade edilmeyen ancak öğretmenin tutumları, sınıf atmosferi ve çocuklarla kurduğu iletişim yoluyla aktarılan değer ve davranışlardan oluşur. Ekstra program ise geziler, şenlikler, sanat ve spor etkinlikleri gibi resmî programın dışında kalan etkinlikleri kapsar. Bu beş tür bir arada değerlendirildiğinde çocukların eğitim yaşantılarının çok yönlü ve bütüncül bir yapıya sahip olduğu anlaşılır.

TÜRKİYE'DE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ TARİHÇESİ

Türkiye'de okul öncesi eğitim programlarının gelişimi Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte başlamış ve toplumsal ihtiyaçlara bağlı olarak farklı evrelerden geçmiştir. 1952 Anaokulları Programı ilk resmî adım olarak kabul edilir. Bu program gelişim alanlarını ayrı ayrı sunmamış olsa da öğretmenlere oyun, iş faaliyetleri ve çocuklara kazandırılması gereken davranışlar konusunda yol göstermiştir. 1989 Programı, gelişim alanlarını ayrı başlıklarla ele alması bakımından önemli bir yenilik olmuştur. 1994 Programı, Türkiye'deki ilk gelişimsel okul öncesi programı olarak çocuk merkezli yapısıyla dikkat çekmiş ve aile katılımını ön plana çıkarmıştır. 2002 Programı, esnek yapısıyla 36–72 aylık çocukların ilgi ve çevresel koşullarına göre düzenlenmiştir. 2006 Programı, Avrupa Birliği uyum süreci doğrultusunda oyun temelli öğrenmeye, bireysel farklılıklara ve aile katılımına vurgu yapmıştır. 2013 Programı, öğrenme merkezlerini tanımlayan yapısıyla önemli bir yenilik getirmiştir. 2024 Programı ise Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde hazırlanmış, dijitalleşme, kapsayıcılık, sürdürülebilirlik ve değerler eğitimine güçlü bir vurgu yaparak çağın gerekliliklerine uygun bir yapı sunmuştur.

2024 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ TEMEL İLKELERİ

2024 Programı, çocukların eşit, kapsayıcı ve anlamlı öğrenme deneyimleri yaşamalarını amaçlayan ilkeler üzerine kurulmuştur. Çocukların bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal ve fiziksel gelişimleri desteklenmekte, bireysel farklılıklar gözetilmekte ve her çocuğun sosyoekonomik ya da kültürel koşulları ne olursa olsun gelişimlerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Program, Türkçeyi doğru ve etkili kullanmaya önem verirken çok kültürlülüğe saygıyı, demokratik değerleri ve güvenli öğrenme ortamlarının oluşturulmasını da ön planda tutmaktadır. Planlamalarda aile ve çevre koşullarının dikkate alınması, doğa ile etkileşimin günlük yaşamın bir parçası hâline getirilmesi, yaratıcılık ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi bu ilkeler arasında yer almaktadır.

2024 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

2024 programı beceri temelli bir anlayışla hazırlanmıştır. Çocukların yalnızca bilgi edinmesi değil, bilgiyi yaşamda kullanabilmesi ön planda tutulmuştur. Program alan becerileri, kavramsal beceriler, sosyal-duygusal beceriler, değerler ve farklı okuryazarlık türlerini bütüncül bir yapıda sunmaktadır. Türkçe, matematik, fen, sosyal bilgiler, sanat ve müzik gibi alanlarda çocukların gelişimi desteklenirken, eleştirel düşünme, problem çözme ve iletişim becerileri de kazandırılmaktadır. Sosyal-duygusal beceriler aracılığıyla çocukların kendilerini tanımaları, duygularını yönetmeleri ve olumlu ilişkiler kurmaları hedeflenmektedir. Program ayrıca bilgi, dijital, görsel, kültürel ve sürdürülebilirlik okuryazarlıklarıyla çağın gerekliliklerine yanıt vermektedir. Değerler boyutuyla adalet, sorumluluk, saygı ve yardımseverlik gibi erdemlerin küçük yaşlardan itibaren kazandırılması amaçlanmaktadır. Programın temel özelliği çocukların aktif katılımını esas alması, oyun temelli öğrenmeyi merkezine alması ve bireysel farklılıklara saygıyı gözetmesidir.

2024 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA PLANLAMA VE UYGULAMA

Programın planlama ve uygulama boyutu, öğrenme ortamlarının düzenlenmesi, etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve öğretim sürecinin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Öğrenme merkezleri, çocukların bireysel ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenen blok, sanat, dramatik oyun, fen, matematik, okuma-dinleme ve müzik merkezlerinden oluşur. Bu merkezler çocukların oyun yoluyla çok yönlü gelişimini destekler. Etkinlikler Türkçe, fen, sanat, drama, müzik ve oyun gibi alanları kapsar ve bireysel, küçük grup, büyük grup ya da bütünleştirilmiş biçimde uygulanabilir. Aylık planlar, her ay için öğrenme çıktıları, göstergeler, kavramlar, özel günler, okul dışı etkinlikler ve aile katılımını içerir. Günlük planlar ise rutinleri, etkinlikleri, geçişleri ve değerlendirmeleri kapsar. Günlük akışın

tekrarlanması çocuklarda güven duygusunu pekiştirir ve davranış sorunlarını azaltır. Öğrenme merkezlerinde oyun, açık hava etkinlikleri ve gün sonu değerlendirmeleri günlük planın önemli parçalarıdır. Bu süreç öğretmene çocukları yakından gözlemleme ve değerlendirme fırsatı verirken, çocukların gelişimlerini de sürekli destekler.

2024 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA ÇOCUĞU TANIMA VE DEĞERLENDİRME

Okul öncesinde çocukları tanıma ve değerlendirme süreci, gelişimlerinin düzenli olarak izlenmesini ve buna göre kararlar alınmasını içerir. Değerlendirme ilkeleri arasında bireysel farklılıklara saygı, çok boyutluluk, süreklilik, çeşitlilik ve aktarılabilirlik yer almaktadır. Sistematik gözlem, anekdot kayıtları, kontrol listeleri, derecelendirme ölçekleri, fotoğraf ve video kayıtları değerlendirmede kullanılan temel araçlardır. Gelişim ve Öğrenme İzleme Formu öğretmenler tarafından her dönem düzenli olarak doldurulur ve çocuğun gelişimi hakkında somut veriler sunar. Çocuk Gelişim ve Öğrenme Dosyası ise her çocuk için ayrı hazırlanır ve gözlem kayıtları, ürünler, fotoğraflar ve gelişim raporları gibi dokümanları içerir. Bu süreç yalnızca çocukların bireysel gelişimini değil, aynı zamanda öğretim sürecinin ve programın etkililiğini değerlendirmeye de olanak sağlar.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme
ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Oyun Zamanı Etkinlikleri
ÜNİTE NO 2
YAZAR Prof.Dr. ERDOĞAN KÖSE

Türkiye’de 2013 yılında güncellenen ve uygulamaya konulan Okul Öncesi Eğitim Programı’nın etkinlikleri arasında yer alan ve ayrı bir zaman diliminde yapılan etkinliklerden biri de oyun zamanı etkinlikleridir. Bu etkinliklerin çocukları diğer etkinliklere ve güne hazırlama özelliği vardır. Bu etkinliklerdeki serbestlik çocukların etkinlik seçmedeki özgürlükleridir. Çocuklar bu etkinliğe ayrılan süre içinde tek başlarına ya da grup hâlinde istedikleri etkinlikte bulunabilirler. Oyun zamanı etkinlikleri, öğrenme merkezlerinde oyun oynama şeklinde olabildiği gibi, açık havada oyun oynama, o gün yapılacak eğitimle ilgili olarak alan gezisine çıkma ya da sabah yürüyüşü şeklinde de uygulanabilmektedir. Bu merkezlerin yanında öğretmenin bazı önemli durumlara (belirli gün ve haftalar gibi) çocukların dikkatini çekmek için oluşturduğu geçici merkezler de olabilir.

OYUN ZAMANI ETKİNLİKLERİNİN TANIMI VE ÖNEMİ

Oyun zamanı etkinlikleri, daha çok öğrenme merkezlerinde oyun ve açık havada oyun etkinliklerinden oluşmaktadır. Çocukları diğer etkinliklere ve güne hazırlama özelliği taşıdığı için mümkün olduğunca eğitim akışındaki önceliğini koruması gerekir. Bu etkinliklere günlük eğitim akışında ayrılan süre yaş gruplarına göre belirlenmeli, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına göre gereken süre ayarlanmalıdır. Okul öncesi öğretmeni günlük eğitim akışında seçtiği kazanım ve göstergeleri göz önüne alarak, ortamın nasıl hazırlanacağını, uyarıcıların hangi düzenlemelerle sunulacağını, hangi araçların kullanılacağını belirlemelidir. Oyun zamanı etkinlikleri çocuğun yaratıcılığını geliştirme, kendisini ifade etmesini sağlama, yardımlaşma, paylaşma, iş birliği, problem çözme, başladığı işi bitirme konusunda kararlı olma, sorumluluk alma ve aldığı sorumluluğu yerine getirme, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurma ve kas becerilerini geliştirme açısından önemlidir. Oyun zamanı etkinliklerinde okul öncesi öğretmeni, çocuklar ihtiyaç duyduklarında onlara rehberlik etmelidir. Bu rehberlik uyarıcı ortamı düzenleyici ve çocukların kendi istekleri doğrultusunda karar verme becerilerini geliştirici nitelikte olmalıdır. Oyun zamanı etkinlikleri süresince çocukların birden fazla çalışmaya katılmaları desteklenmelidir. Öğrenme Merkezlerinde Oyunun Çocukların Gelişimine Olan Etkileri Okul öncesi dönemde çocuklara yönelik oluşturulan ortamın, onların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenmesi gereklidir. Uyarıcı ortamın düzenlenmesindeki özellikler; çocukların gelişimleri, yeni ve özgün ürünler, yeni davranışlar ortaya koyabilmeleri ve özellikle yaratıcılığa yönlendirmeleri açısından önemlidir. Öğrenme merkezlerinde oynanan oyunlar sayesinde çocuklar duygularını yansıtarak kendilerini ifade eder. Çocuklar arkadaşları ile etkileşime girerek paylaşma, yardımlaşma, iş birliği gibi sosyal davranışları kazanırlar. Çocukların birbirleriyle etkileşimi sonucu dil becerileri gelişir, başkalarını anlama ve kendilerini başkalarına anlatma yetenekleri artar. Bütün bunlardan da görüldüğü gibi öğrenme merkezleri çocuğun gelişiminde önemli bir yer tutar. Açık Havada Oyunun Çocukların Gelişimine Olan Etkileri Okul öncesi eğitimde sınıfta ve okulda verilen eğitim gibi açık havada ve sınıf dışı etkinlikler yoluyla da eğitim verilebilmektedir. Çocukların yaratıcı, üretken, keline güvenli, paylaşımcı, yeniliklere açık, kendini geliştiren ve sorumluluk alıp yerine getirebilen bireyler olarak yetişmelerinde farklı ortamların etkisi vardır. Özellikle doğal ortamda çocukların merak ve keşfetme isteklerine cevap verebilecek açık hava oyunları hemen her açıdan çocukların gelişimlerini etkilemektedir. Açık hava etkinlikleri çocuğun fiziksel, motor, bilişsel, dil, sosyal, duygusal gelişimine ve öz bakım becerilerine katkıda bulunur. Açık havada oyun etkinlikleri çocukların fiziksel ve motor yeterliliklerinin, algısal motor gelişimlerinin ve hareket becerilerinin yani yer değiştirme, nesne kontrolü ve denge becerilerinin geliştirilmesini içeren etkinliklerdir. Bu etkinlikler süresince çocukların temel hareket becerileri, beden farkındalığı motor yeterliliği (güç, koordinasyon, hız, çabukluk) ve fiziksel yeterliliği (esneklik, kuvvet, dayanıklılık) gelişir. Açık hava oyunları özellikle koşma, atlama, tırmanma, sürünme gibi fiziksel güç ve rahat alan gerektiren oyunlar için en uygun imkânları sunar. Öğrenme Merkezlerinde Oyun Okul öncesi eğitim kurumlarında bulunması gereken öğrenme merkezleri; dramatik oyun merkezi, fen merkezi, sanat merkezi, kitap merkezi, blok merkezi ve müzik merkezleridir. Öğrenme merkezleri çocukların serbest oyun oynama gereksinimlerini karşılamak için düzenlenmiş alanlardır. Öğrenme merkezleri günlük eğitim akışında

yer alan etkinliklerde ele alınan kazanım ve göstergeler doğrultusunda seçilmiş farklı materyalleri de barındıran, birbirinden çeşitli malzemelerle (çocuk boyundaki dolap/raflar, pano, farklı renkte halılar, yer döşemeleri ya da yere yapıştırılan bantlar, vb.) ayrılmış olan oyun alanlarıdır. Öğretmen, öğrenme merkezlerinde sınıfın fiziksel özelliklerini ve çocuk sayısını dikkate alarak, çocukların bireysel gereksinimlerine ve ilgilerine yönelik düzenlemeler yapar. Öğrenme merkezlerinin düzenlenmesinde çocukların da fikirlerinin alınması, sınıfı benimsemelerine ve aldıkları sorumlulukları yerine getirmelerine destek olacaktır. Öğretmen gerekli zaman ve durumlarda seçilen temalara uygun olarak bir süreliğine yeni merkezler de oluşturabilir. Örneğin belirli gün ve haftalardan Kızılay Haftası'na girildiyse, Kızılay etkinliklerini çağrıştıran materyalleri barındıran bir merkez oluşturulabilir ya da sınıfta kardeşi olan bir çocuk varsa bebekler ve gereksinimlerinin yer aldığı bir merkez hazırlanabilir. Öğretmen, öğrenme merkezlerini çocuklar sınıfa gelmeden önce hazırlar. Güne başlama zamanı sonunda tercih ettikleri merkezlerde yani oyun zamanında oynamaları için çocuklara rehberlik eder. Çocuklar amaçlı ve isteyerek gittikleri merkezlerde daha eğitici ve eğlenceli zaman geçirirler. Dramatik Oyun Merkezi Çocukların hayal güçlerini diledikleri gibi kullandıkları, duygularını doğal bir şekilde dile getirdikleri, düşüncelerini kendilerini ifade ederek paylaştıkları oyun merkezidir. Dramatik oyun merkezinde yapılan etkinliklerle çocuklar, paylaşmayı yardımlaşmayı ve başkalarının hakkına saygılı olmayı, sorumluluk almayı, aldıkları görevi yerine getirmeyi öğrenir. Bu merkezin amacına ulaşabilmesi için uygun bir şekilde hazırlanması gerekir. Bu nedenle dramatik oyun merkezi gerekli materyallerle donatılmalıdır. Blok Merkezi Çocukların yaşadıkları ortamlarda yer alan farklı boyut, şekil ve renkteki figürleri ve bunlar arasındaki ilişkileri fark etmesine ve farklı figürler kullanarak yapı-inşa oyunları aracılığıyla yaratıcılıklarını kullanmasına olanak tanıyan bir merkezdir. Çocukların tam anlamıyla hayal güçlerini kullanarak yaratıcılıklarını geliştirip ortaya koydukları merkez blok merkezidir. Bu merkezde çocuklar arkadaşlarıyla birlikte oynama, yardımlaşma, iş birliği yapma gibi sosyal davranışları gösterirler. Ortaya çıkarılan ürünler çocuğun güven duygusunun artmasını, daha değişik ürünler yapması için çalışmasını sağlar. Kitap Merkezi Çocukların okuma-yazma etkinliklerine ve kitaplara karşı olumlu tutumlar geliştirmesini sağlamak, dil ve iletişim becerilerini desteklemek, çocukları kitaba alıştırmak ve kitabı sevdirmek için okul öncesi eğitim kurumlarında kitap merkezi bulunmalıdır. Okul öncesi dönemde kitaplar çocuklara okuma alışkanlığı kazandırır, hayal gücünü zenginleştirir, dil gelişimine yardımcı olur. Bu dönemde kitaplar çocukları eğlendirir onlara kitap sevgisi aşılar ve olumlu davranışlar kazandırır. Fen Merkezi Çocuklar dünyaya karşı içten gelen bir merak duyar ve çevrelerinde olup biteni öğrenmek isterler. Bu öğrenme merkezi çocukların merak duygusu ve öğrenme arzusunu uyarmayı ve çocukların yaşadıkları dünya hakkında yeni şeyler öğrenmelerini desteklemeyi amaçlar. Fen merkezinde yapılan çalışmalar, çocuklara yaşadığı çevreyi tanıma, deneyerek ve yaşayarak öğrenme imkânı sağlar. Çocukların merak duygusunu artırarak onları araştırmaya yönlendirir ve sorumluluk almalarını, olaylar arasında ilişki kurmalarını, yetişkinler ve diğer çocuklarla iletişim kurmalarını, kendi kendilerini denetlemeyi öğrenmelerini, belli bir obje ve uyarıcıya dikkatlerini toplamayı sağlar. Müzik Merkezi Çocukların müzik ile ilgili bilgi ve becerilerini destekleyerek deneyim kazanmalarını sağlayan etkinliklerin yapıldığı bir öğrenme merkezidir. Okul öncesi eğitim kurumunda müzik merkezinin olması, çocukların hem erken dönemde müzik eğitimiyle ilgili bireysel bilgi ve becerilerinin oluşmasını ve gelişmesini sağlayacak hem de genel müzik kültürünün oluşmasına katkıda bulunacaktır. Müzik merkezinde yapılan etkinlikler çocukların müzik sevgisi ve zevkinin gelişmesini, müzik yeteneğinin ortaya çıkmasını, ruhen rahatlamasını, deşarj olmasını sağlar. Sanat Merkezi Çocukların geçmiş deneyimleri ve öğrendiklerini temel alarak yeni fikirler ve özgün ürünler ortaya koymalarına olanak tanımayı amaçlayan, farklı malzemelerle etkileşime geçerek keşifler yapabileceği ve farklı deneyimler yaşayabileceği bir merkezdir. Geçici Merkezler Okul öncesi eğitim kurumlarında planlanan konularla ilgili gerçekleşmesi düşünülen amaçlar ve kazanımlara yönelik geçici merkezler düzenlenebilir. Amaçlar, kazanımlar ve verilecek tema konusuna bağlı olarak zaman zaman yer verilebilen, genellikle insanların toplumsal yaşamlarıyla ilgili mesleklere ve onların çalıştıkları yerlere ilişkin oluşturulan merkezlerdir. Geçici merkezlerde yapılan etkinlikler çocukların yaratıcılığını ve hayal dünyasını geliştirir, kazanımların pekişmesini sağlar, duygusal boşalım sağlar, dil ve sosyal gelişimine yardımcı olur, problem çözme yeteneğinin gelişimini destekler, yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlar. Açık Havada Oyun Okul öncesi eğitim, çocuğun gelecekteki yaşantısını tamamen etkileyen bir dönemdir. Okul öncesi eğitim kurumları çocuklar için "oyun yerleri" olarak düşünülmeli ve okulların açık alanları, açık hava oyun alanları niteliğinde düzenlenmelidir.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme
ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Oyun ve Hareket Etkinlikleri
ÜNİTE NO 3
YAZAR Doç.Dr. MEHMET NUR TUĞLUK

OYUN VE HAREKET EĞİTİMİ

Oyun, insanoğlunun var oluşundan bu yana sürdürdüğü, yaşamla birlikte başlayan, farklılaşarak ve gelişerek devam eden, farklı ilgi ve gereksinimlerin en doyurucu kaynaklarından biri olan ve çocukların dünyayı anlamalarını, diğer çocuklarla etkileşim kurmalarını, duygularını kontrol ve ifade edebilmelerini ve sembolik temsil yeteneklerinin gelişmesini sağlayan önemli bir araçtır. Erken çocukluk çocuğun hayatının en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında belirlenen kazanım ve göstergeleri gerçekleştirmek için doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar önemsenmektedir. Tüm dünyada erken çocukluk eğitim programlarında oyun eğitimin merkezinde görülmekte ve eğitim sürecinin planlanması ve uygulanmasında en önemli araç olarak kullanılmaktadır. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de okul öncesi eğitimin en temel ilkelerinden biri oyun temelli olmasıdır. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı’na göre “Çocuk oyun aracılığıyla öğrenir, kendini ve içinde yaşadığı dünyayı oyunla tanır ve kendini en iyi oyun sırasında ifade eder, kritik düşünme becerilerini oyun içinde kazanır. Çocuğun dili oyundur. Programda kazanım ve göstergeler ele alınırken oyunun bir yöntem ve/veya etkinlik olarak kullanılması özellikle önerilmektedir. Oyun aracılığıyla öğrenme bu programın ve okul öncesi eğitiminin ayrılmaz parçası olarak görülmektedir. 2013 okul öncesi eğitim programının dayandığı 18 ilkedden biri “Tüm etkinlikler oyun temelli olmalıdır”. Eğitimi kurumlarında, oyun etkinliklerinde doğru zamanlama yapabilmek, çocukların yaş, gelişim düzeyi ve ilgilerine göre en doğru oyun tipini, oyun grubunu, mekânı, oyunda kullanılacak en doğru araç gereci seçebilmek için oyun etkinliğinin planlanması çok önemlidir. Eğitici, sınıfında bulunan çocukların hepsini çok iyi tanımalı; onların bireysel özelliklerini, farklılıklarını bilmeli ve çocukları oyuna ona göre yönlendirmelidir. Kronik kalp yetmezliği ya da solunum rahatsızlığı olan çocukları hareketli oyunlara katılması için zorlamamalı, daha pasif roller vermelidir. Eğitici, sınıfında bulunan çocukların yaşlarına göre gelişim özelliklerini bilmeli ve buna göre oyun seçmelidir. Yaş ve gelişim seviyesinin üzerinde oyunlar oynatıldığında çocuk başarısız olacaktır. Bu da oyuna ve gruba ilgisini azaltacaktır. Tırmanma, basamak inip çıkma, atma, tutma, tek ayak üzerinde durma hareketlerini gerektiren beceriler ancak bu hareketleri yapabilecek olgunluğa ve gelişim düzeyine erişen çocuklar tarafından yapılabilir. Örneğin 2–3 yaşlarındaki çocuklara grup oyunları oynatmaya çalışmak yanlış olacaktır. Eğitici, belirlenen oyun için uygun grup ya da gruplar oluşturmalıdır. Liderlik özelliği olan birkaç çocuk aynı grupta olursa oyunda sorun yaşanabilir. Ayrıca her çocuğa oyunda lider olma fırsatı tanımalı ve gruplarda her iki cinsiyetten çocuk olmasına özen göstermelidir. Oyun ve Hareket Etkinliği Planlarken ve Uygularken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- Oyun ve hareket etkinlikleri için seçilen tema ve uygulamalar; basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakın çevreden uzak çevreye, bilinenden bilinmeyene doğru gitmelidir.
- Oyun ve hareket etkinlikleri kapsamında ele alınan kavramlar için somut nesnelere çalışmalar planlanmalıdır.
- Planlamada aylık eğitim planlarına alınmış kazanım ve göstergelerden o gün için kazanım ve göstergeler seçilerek sürece başlanmalıdır. • Kazanım ve göstergeleri seçerken; çocukların yaşları, olgunlaşma, gelişim dönemleri dikkate alınmalıdır.
- Planlanan etkinlikler derslik içi derslik dışı, büyük grup, küçük grup ve bireysel çalışmalara olanak verecek şekilde planlanmalıdır. Yıl boyunca sadece tek tip etkinlikler planlanmamalıdır.
- Etkinlikler çocuğun kendi başına yapabileceği etkinlikler olmalıdır. Çocuk aktif olarak sürece girmeli, eğitmen rehberlik etmelidir.
- Oyun ve hareket etkinlikleri sadece hareketli etkinliklerden ibaret değildir. Aktif, pasif dengesi göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak zaman zaman yapılacak olan masa başı çalışma sayfalarında yapılacak işlemlerle ilgili yönergeler basit ifadeler içermeli, açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Oyun ve hareket çalışmalar planlanırken seçilecek kazanım ve göstergeleri mümkün olduğunca çok alandan seçilerek öğrenme sürecini çeşitlendirip çocukların bütünsel gelişimlerine katkı sağlamaya çalışılmalıdır.

- Eğitimci, planladığı etkinliklerin sınıf içi, sınıf dışı ve ev ortamında aileler tarafından desteklenmesine yönelik aile katılım çalışmalarına yer vermelidir.
- Yapılması planlanan çalışmaların çocuk tarafından açıklanması, duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için özgür ve yaratıcı ortamlar hazırlanmalıdır.
- Planlanan çalışmaların uygulama sonrasında değerlendirilmesine yönelik farklı soru türleri hazırlanmalı ve farklı değerlendirme araçları geliştirilmelidir.
- Gerçekleştirilmesi düşünülen amaç ve kazanımlar belirlenmeli ve uygun oyunun seçilmelidir.
- Oyun saatinde yer alacak etkinlikler ve mekânın seçilmelidir.
- Oyun saatinde yer alan etkinlikler sıralanmalı ve süresi belirlenmelidir.
- Oyun saatinde kullanılacak araç gereç ve oyuncaklar sıralanmalıdır.

OYUN ETKİNLİKLERİNDE DİKAT EDİLECEK NOKTALAR

Erken çocukluk eğitimi kurumlarında oyun etkinliği uygulamada belli bir düzen izlenmesi gerekmektedir. Bunlar;

- Oyun oynanacak merkezi hazırlama,
- Oyun araç gereçlerini hazırlama,
- Grubu hazırlama,
- Isınma hareketleri yapma,
- Bilinen oyunları tekrarlama,
- Yeni oyun öğretimi,
- Değerlendirmedir.
- Okul öncesi eğitim döneminde çocukların gelişim süreçlerini ve ilkokula hazırlık süreçlerini içinde barındırdığı uygulamalarla destekleyen oyun ve hareket etkinliklerinin istenilen düzeyde etkili olabilmesi için iyi bir planlama ve uygulama yapılmalıdır.
- Planlama ve uygulamada okul öncesi eğitimcileri birtakım hususları dikkate almalıdır. Bu hususların başında çocukların gelişimsel özellikleri ve gelişim ihtiyaçları gelmektedir.
- Eğitimci çocuklara kazandırmak istediği kazanım ve göstergeleri seçerken çocukların yaş ve gelişimsel özelliklerini dikkate almalıdır.
- Belirlediği kazanım ve göstergelere ulaşmak için oluşturacağı öğrenme sürecini basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakın çevreden uzak çevreye doğru planlayıp uygulamalıdır.
- Oyun ve hareket etkinlikleri için vazgeçilmez unsur olan materyal seçimi ve kullanımında çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek materyaller seçilip kullanılmalıdır.
- Okul öncesi eğitimde yapılan her etkinlikte olduğu gibi oyun ve hareket etkinliklerinde de planlama yapılırken değerlendirmeye yönelik planlama yapılmalıdır. Oyun ve hareket etkinlikleri planlanıp uygulanırken sınıfta özel eğitime muhtaç çocuk ya da çocuklar bulunan eğitimciler, o çocuğa ya da çocuklara yönelik etkinliği uyarlayarak planlama yapıp uygulamalıdır.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme
ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Türkçe Dil Etkinlikleri
ÜNİTE NO 4
YAZAR Doç.Dr. SİDDİK BAKIR

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİL GELİŞİMİ

Seslerin, sözcüklerin, sembollerin vb. edinilmesi, saklanması ve ortak kabul gören dil kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren bu süreç, diğer gelişim alanlarıyla da benzer özellikler gösterir. Bir gelişim alanında yaşanan sorun diğer alanları etkilediği gibi dil gelişimini de olumsuz yönde etkiler. Benzer dil yetenekleriyle doğmalarına rağmen gelişimleri için gerekli olan uyarıcılarla karşılaşmadıklarında çocukların dil yeteneklerinin gerilediği görülmüştür. Dilin tanımı, önemi ve edinimi İnsan iletişimi için önemli bir yeri olan, sözlü ve yazılı olmak üzere iki türden oluşan dil; düşünce duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü ve gelişmiş bir sistem şeklinde tanımlanmaktadır. İnsan, yaşamı boyunca okuma yazma bilmeden yaşayabilir; fakat bir dil edinmeden, konuşmadan, iletişim kurmadan yaşayamaz. Dil edinimi, çocukların dünyaya geldikleri kültürel ortam içerisinde, iletişim kurmaları aracılığıyla güçlenen sosyal ve zihinsel gelişimleriyle gerçekleşir. Dil becerileri ve eğitimi Dil öğretiminde dört temel beceriden söz edilebilir. Bunlar: Alıcı dil becerileri de denilen, kavramaya ve anlamaya yönelik beceriler olan dinleme ve okuma; ifade edici dil becerileri şeklinde de adlandırılan üretime ve iletme dayalı olan konuşma ve yazma becerileridir. Dil eğitimi, çocukların konuşma, dinleme ve anlama gibi sosyal iletişim becerilerini; okuma yazmayı öğrenme için gerekli akademik ve dil becerilerini destekleyici etkinlikler içermektedir.

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ANA DİLİ ETKİNLİKLERİ

0-6 yaş grubunu kapsayan okul öncesi eğitim döneminde, ana dili etkinliklerinin, çocuğun bilişsel, dilsel, sosyal ve duygusal tüm gelişim alanlarını desteklemeye yönelik olmalı onların gelişim özelliklerine ve bireysel farklılıklarına dikkat edilerek hazırlanmalıdır. Ana dili etkinliklerinin tanımı, önemi, ilke ve özellikleri Ana dili etkinlikleri, çocuğun dil gelişimini desteklemek, ana dilini doğru ve güzel konuşmasını sağlamak, sözcük dağarcığını geliştirmek ve iletişim becerilerini artırmak için yapılan etkinliklerdir. Ana dili etkinlikleri, belli bir ilişki ağı içinde örüntülü bir bütün oluşturur. Yani konuşma dinlemeyi, dinleme anlamayı, anlama söze ve yazıya dönüştürmeyi gerektirir. Etkinlikler arasındaki ilişki ağı, derslerin akışını ve değişkenliğini oluşturmalıdır. Ana dili dersi bir bilgi dersi değil, bir beceri ve alışkanlık dersidir. Alışkanlığın oluşması, becerilerin kazanılması ise yapmayı ve uygulamayı gerektirir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA TÜRKÇE DİL ETKİNLİKLERİ

Çocukların tüm gelişim alanlarını desteklemesi bakımından çok önemli bir yeri olan Türkçe dil etkinlikleri, öğretmen rehberliğinde yapılan, çocukların aktif katılımını gerektiren ve sosyal etkileşimlerinin artıran grup etkinliklerinden biridir. Türkçe dil etkinliklerinin tanımı ve önemi Çocukların dil gelişimleriyle birinci dereceden ilgili olan Türkçe dil etkinlikleri, çocukların Türkçeyi doğru ve etkili kullanmalarını sağlayan, iletişim becerilerini artıran, okuma yazma gibi diğer dil becerilerine karşı da olumlu tutum geliştirmelerini sağlayan etkinliklerdir. Türkçe dil etkinlikleri türleri ve özellikleri Türkçe dil etkinlikleri, çocuğun kendini ve çevresini tanımaya, duygu ve düşüncelerini bir forma sokmasına, iç dünyası ile dış dünya arasında köprü kurmasına yardımcı olur. Çok kısa süreler içinde bile önemli bilişsel, duygusal ve sosyal değişiklikler gösteren çocuklar, bu değişim ve gelişmeleri ana dilleri aracılığıyla elde eder ve devam ettirirler. Bilmece, tekerleme, parmak oyunu, şiir, fabl, masal, öykü, öykü oluşturma, öykü tamamlama, öykü resimleme, dramatisasyon, pandomim, rol oynama ve doğaçlama, sohbet (grup konuşması-paylaşma zamanı), okuma yazmaya ve diğer becerilerin gelişmesiyle birlikte ilköğretime hazırlık da sayılan bu etkinlikler farklı bir zaman diliminde uygulanabileceği gibi diğer etkinliklerle birleştirilerek de kullanılabilir. Bilmece Bilmece, herhangi bir şeyin adını söylemeden, ona ait özellikleri üstü kapalı bir biçimde belirterek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun veya ürün olarak tanımlanabilir. Eğlendirirken öğretmek, öğretirken eğlendirmek hedeflenir. Çocukları düşünmeye sevk eder. Tekleme Kullanım alanı oldukça geniş olan ve “ağızda yuvarlanan söz, basmakalıp söz, birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı, eş sesli sözcüklerle kurulu konuşma” gibi çeşitli şekillerde ifade

edilen tekerleme genel olarak, belli bir konusu olmayan, anlamlı anlamsız sözcüklerden oluşan, sözcükler arası ses uyumu olan ve çocukları eğlendiren folklor ürünü olarak tanımlanabilir. Sayışma (oyun), masal ve bağımsız olmak üzere üç tür tekerleme vardır. Parmak oyunu Parmak oyunu, kısa bir manzum öykü, ilgi çekici bir şiir, tekerleme veya şarkının, sözlerine konusuna uygun olarak el ve parmaklarla veya bedenın diğer bölümleri de eklenerek canlandırılmasıdır. Şiir Çocuğun duygu, düşünce ve dili birleştirerek, ritmik hislerle ve coşkuyla ele aldığı şiir; zengin sembollerle, hayal gücü ve duygusallıkla, seslerin uyumlu kullanıldığı ve kendine özgü kuralları olan edebî bir türdür. Fabl Fabl, sonunda ahlaki ders verme amacı güden, güldüren, düşündüren, kahramanları çoğunlukla hayvanlardan seçilen ve genellikle manzum öykü şeklinde tasarlanan kısa edebî türdür. Masal Edebî eserler içerisinde çocukların çok sevdiği ve zevkle dinlediği bir tür olan masal; bilinmeyen bir zamanda ve hayalî bir mekânda geçen, yaşanmamış ve yaşanması mümkün olmayan olayların anlatıldığı, genellikle olağanüstü insan, hayvan ve olayların yer aldığı eserlerdir. Öykü Öykü, bir veya birkaç kahramanı olan, belli bir zaman ve yerde, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların, gerçek veya gerçeğe yakın konuların yer, zaman, kişi unsurlarına dayanarak fazla ayrıntıya girmeden, düz yazı şeklinde anlatıldığı eserlerdir. Dramatizasyon Çocukların, anlatılan veya kendilerinin oluşturduğu bir öykü içerisinde geçen olayları tek tek ya da grup hâlinde, söz veya hareket, mimik, jest kullanarak içlerinden geldiği gibi canlandırmasına dramatizasyon denir. Pantomim Çeşitli olayların, durumların, duygu, düşünce ve öykülerin, sözsüz, sadece hareket, jest ve mimikler kullanılarak sessiz bir şekilde anlatılmasına pantomim denir. Rol oynama ve doğaçlama Öğretim amacıyla eskiden beri kullanılması çokça önerilen tekniklerden biri olan rol oynama, bir olayda anlatılan karakterlerin özelliklerinin ve duygularının canlandırılması veya kişinin gerçek rolünden ve duygularından sıyrılarak kendini bir başkasının yerine koyması, belli bir durumda ne yapacağını ve neler hissedeceğini hareketlerle göstermesi şeklinde tanımlanabilir. Sohbet (Grup konuşması-Paylaşma zamanı) Çocuklarla karşılıklı konuşmaların yapıldığı, onları düşünmeye, düşündüğünü ifade etmeye yönelten bir grup etkinliği olan sohbet, grup konuşması veya paylaşma zamanı gibi çeşitli adlar altında de alınır. Türkçe dil etkinliklerinin çocuğun gelişimine etkileri Okul öncesi eğitimde çocuklar, grup oyunları oynarken, sanat ürünleri oluştururken, günlük yaşamlarındaki olay ya da durumlarla ilgili duygu ve düşüncelerini aktarırken, dinleme, anlama, konuşma, okuma-yazma için gerekli dilsel becerilerini geliştirirler. Bu nedenle, okul öncesi dönemde yapılan dil etkinlikleri, çocukların temel dil becerilerini edineceği en ideal öğrenme laboratuvarlarıdır. Dil, yaşam boyu öğrenmelerin en önemli anahtarı ve aracıdır.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Müzik Etkinlikleri

ÜNİTE NO 5

YAZAR Doç.Dr. ÜLKÜ SEVİM ŞEN

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA MÜZİK ETKİNLİKLERİ

Okul öncesi dönemde çocukların eğitimini bir bütün olarak ele aldığımızda; onların zihinsel, ruhsal, fiziksel açıdan gelişmelerinin sağlanması ve desteklenmesi son derece önem taşımaktadır. Bu dönemde çocukların eğitiminde müzik önemli bir role sahiptir. Okul öncesi dönemde çocukların oynayarak, eğlenerek yaptıkları neredeyse tüm etkinliklerde müzik vardır. Oyun dönemindeki çocuğun gelişim sürecinde; tempo tutma (alkış yapma, ayaklarını yere vurma, ritim çalgılarıyla eşlik etme), söyleme, çalma, dans etme gibi etkinliklerin ana ögesi müziktir. Okul Öncesi Dönemde Müziğin Çocuk Gelişimine Etkisi Müziğin çocuğun gelişimine etkisi üç açıdan ele alınabilir;

1. Müziğin çocuğun dil gelişimine etkisi; özellikle sözlü müzik parçaları (tekerleme, saymaca, çocuk şarkıları, halk türküleri) çocuğun dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

2. Müziğin çocuğun duygusal ve sosyal gelişimine etkisi; çocuğa özellikle ilgi duyduğu müzik etkinlikleri için uygun ortam hazırlanmalıdır.

3. Müziğin çocuğun bedensel ve psikomotor gelişimine etkisi; özellikle çalgı çalmak çocuğun büyük ve küçük kas gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. **Müzik Etkinlikleri**

Okul öncesi dönemde yer verilen müzik etkinlikleri çocukların eğlenceli bir yolla öğrenmelerine imkân sağlamaktadır. Çocukların müziği sevmeleri, çalgıları tanımaları, şarkı söylerken kendi seslerini tanımaları, ritim çalışmalarını bedensel hareketler ile birleştirerek dans etmeleri, bu dönemde verilen eğitim sayesinde mümkün olmaktadır. Okul öncesi müzik eğitiminin günlük programında şarkı öğrenme ve söyleme, basit şarkılar yaratma (beste), ritim çalışmaları, müzikal dramatizasyon, ses çalışmaları, müzikli oyunlar, yaratıcı dans gibi etkinliklere yer verilmelidir. Müzikal etkinlikler, çocuğun konuşma becerisini kazanmasına, dil ve hareket yeteneğini geliştirmesine yardım eder. Çocuğu iyiye, güzele yönelterek estetik duygularını geliştirir. Çocuğun yeteneklerini ortaya çıkarır; ses, kulak ve zevk (beğeni) eğitimine yardım eder. Çocuğun ruhsal bedensel yorgunluklarını giderir, dinlendirir, neşelendirir. Bu dönemde çocukların bireysel etkinlikler yoluyla; arkadaşları içerisinde kendini göstermesi, öğretmeni tarafından takdir edilmesi, başarı duygusunu tatması sosyal olarak gelişimlerinde ve özgüven duygusu kazanmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Grup etkinliklerinde birlikte söyleme, çalma, eğlenme, kendisini bir gruba, topluluğa ait hissetme davranışları, çocukların müzik yoluyla sosyalleşmeleri bakımından önem taşımaktadır. Bu dönemde yapılan müzik etkinliklerini özellikle çocuğun müzik kulağının geliştirilmesi amacıyla yer verilen; müzik dinleme, ritim eğitimi, şarkı söyleme, müzikal yaratıcılık (beste çalışmaları) ve müzikal dramatizasyon şeklinde sıralayabiliriz.

Müzik Dinleme, Ses Ayırt Etme Çalışmaları

Bu dönemde çocuğun gelişimine doğrudan katkı sağlayan müzik etkinliklerini ilk olarak çocuğun duyma becerisinin geliştirilmesi yönüyle ele alabiliriz. Çocuk sorunsuz, eksiksiz bir duyma becerisine sahip olarak dünyaya geldiği andan itibaren etrafında her çeşit ses ile karşılaşmaktadır. Çocuğun dış çevresinde var olan sesleri algılaması onun müzik ile ilgili bilinçli sesler oluşturma, dinleme, söyleme, müzik yapma etkinlikleri için bir başlangıç düzeyi oluşturmaktadır. Çocuğun dış çevrede algıladığı sesleri müzikal olan sesler ve müzikal olmayan sesler (gürültü vs.) olarak adlandırabiliriz. Çocuğun müzikal gelişimini sağlamak için oluşturacağımız basit müzikal işitme (duyma -dinleme-algılama) oyunlarıyla onun kulak gelişimi için ilk adımları atmaya başlayabiliriz. Müzik, çocuğun fiziksel ve sosyal açıdan gelişimine katkı sağladığı gibi ruhsal açıdan da onu besleyebilen özel bir araç ve sanat alanıdır. Çocukların bu dönemde bir müzik beğenisine sahip olmaları için özellikle kendi yaş ve gelişim düzeylerine uygun müzikleri dinleyip söylemeleri gerekmektedir. Bu dönemde çocukların dikkat sürelerinin az olması nedeniyle kısa müzik örnekleri dinletmek, farklı ülkelerin ve farklı müzik türlerinin varlığını öğretmek önemli bir adımdır. Sanat değeri taşıyan seçkin ve güzel müzik örneklerini dinletmek hem beğeni oluşumu hem de bu sanat alanını sevmeleri için gerekli bir adım olacaktır. Ritim Çalışmaları Çocukların ses ve çalgı eğitimine başlanmadan önce müzik kulağını geliştirmek amacıyla yer verilebilecek müzik etkinliklerinin başında ritim çalışmaları

gelir. Ritim çocuğun bedensel hareketleri ile birlikte ortaya çıktığında onlar için dikkat çekici, eğlenceli etkinliklerdir. Dinlediği şarkının ritmine el veya ayaklarını vurarak eşlik etmek çocukların sevdiği çalışmalardır. Ritim çalışmalarına ilk olarak çocuğun yaş ve gelişim seviyesine uygun çalışmalar ile başlanmalıdır. Ritim çalışmalarının süresi kısa olmalıdır. Ritim çalışmalarına çocuğun duyduğunda rahatlıkla tekrar edebileceği ritim kalıplarıyla başlanmalıdır. Ritim çalışmaları öğretmenin rehberliğinde grup çalışması şeklinde yapılmalıdır. Ritim çalışmalarında ritim çalgılarından yararlanılmalı ve çocuğun ritmik çalışmaları ritmik hareketlerle öğrenmesine uygun ortam oluşturulmalıdır.

Şarkı Söyleme (Ses /Nefes Çalışmaları)

Çocuklar günlük hayatları sırasında giyinirken, yürürken, oynarken, oyuncaklarını toplarken şarkı söylemekten çok hoşlanırlar. Yalnız kalmış bir çocuk kendi hâline bırakılırsa melodiler icat eder, ona sözler uydurur, oyunlar katar, söylenen şarkıları, bir müzik aletiyle çalınan parçaları büyük bir dikkatle dinler. Çevresinden duyduğu şarkı, türkü, tekerlemeleri öğrenir ve bunları söylemek ister. Müzik çocuklar için etkili ve çekici bir faaliyettir. Çocuklara öğretilen şarkıların seçiminde; şarkının sözlerinin ve ezgisinin çocuğun yaşına, ses alanına (sınırına), ruhsal yaşantısına uygun olması önem taşımaktadır. Çocukların söylerken bağırmadan, seslerine zarar vermeden, zevk alarak şarkı söyleyebilmeleri onların son derece enerji dolu oldukları bu dönemde sosyalleşerek enerji boşaltmalarına yol açacaktır. Çocuğa öğretilen şarkıların sözleri anlamlı olmalı, ezgisi çocuğun tekrar edebileceği, akılda kalıcı ve estetik bir beğeni oluşturan bir yapıda olmalıdır. Bu dönemde şarkı öğretimi; çocuğa güzel davranış kazandırma, arkadaşlarıyla ve çevresiyle uyumlu olmasını, yaşama sevinci duymasını, kendini ifade etmesini sağlama gibi önemli işlevlere sahiptir. Müzikal Yaratıcılık Çocuğun, müzik yaratma yeteneğini geliştirmek, müzik eğitiminin önemli bir görevidir. Çocuk, hep öğretilen müzikleri söylemek yerine, bazen de kendi yarattığı müzikleri söylemek, çalmak, kendi yeteneğini, kişiliğini ortaya koymak ister. Çocuğa, ezgi çalabileceği yapıdaki çeşitli çalgılarla tek ve çok sesli ezgi yaratması yolunda rehber olunmalıdır. Ayrıca çeşitli ritim araçlarıyla ritim kompozisyonları yaratmasına imkân tanınmalıdır. Çocukların müzikal yaratıcılıklarını sağlamak ve geliştirmek için yapılacak müzik etkinliklerinden bazılarını; ritim çalgılarıyla çalışmalar yapma, Orff çalgıları veya klavyeli çalgıları (piyano, elektro piyano, org) kullanarak besteleme çalışmaları yapma şeklinde sıralayabiliriz.

Müzikal Dramatizasyon (Yaratıcı Dans, Müzikli Masallar/Öyküler)

Çocuklarda, şarkıları dramatize ederek söylemek çok ilgi uyandırır. Bir şarkıyı anlamına uygun jest ve hareketlerle ifadelendirmek, çocuklara özel bir heyecan verir. Çocuk şarkılarından, şarkının anlam ve özelliğine göre çeşitli dramatizasyon örnekleri çıkartılabilir. Okul öncesi eğitiminde yer verilen müzikal dramatizasyon; çocuğun gelişimine sosyal, sanatsal, bedensel, psikolojik açıdan katkı sağlayan etkinlikleri kapsar. Bu etkinlikler çocuğun kendisini rahatlıkla ifade edebilmesi, eğlenerek kendini göstermesine imkân tanınması, arkadaşları ile birlikte bazen bir rol paylaşımı yapması, birlikte hoşça vakit geçirmeleri, iyi bir gözlem yeteneğine sahip olması, drama yoluyla tiyatral yeteneğini geliştirebilmesi, bir topluluk karşısında yeteneğini sergilemesi gibi önemli işlevlere sahiptir. Yaratıcı dans çocukların duydukları, dinledikleri ezgiye uygun olarak doğal bir şekilde ortaya çıkan doğaçlama dans ve hareketlerdir. Çocuğun müziğe olan sevgisi ve ilgisi aynı şekilde bedenini tanımaya, keşfetmeye olan ilgisi yaratıcı dans etkinliğinde ortaya çıkmaktadır. Çocuk arkadaşlarıyla birlikte bu etkinlikleri yapmaktan zevk alır. Yaratıcı dans etkinliğiyle çocuğun psikomotor becerilerini geliştirmesi sağlanabilir. Okul öncesi dönemde çocukların sevdiği etkinliklerden biri de onlara anlatılan veya kitaptan okunan öyküler, masallardır. Bu etkinliklerde müziğe iki şekilde yer verilmektedir. İlk olarak çocuğa anlatılan öykünün, masalın akışına uygun ses efektleriyle, müziğin fon müziği olarak öykü veya masal sırasında dinletilmesi, diğeri ise olduğu gibi bir masal için hazırlanmış şarkılar, ara müzikleri, başlangıç ve bitiriş için özel olarak bestelenmiş parçalardan oluşan özgün müzikli masallardır. Müzik Sınıfı veya Müzik Köşesi Okul öncesi eğitim kurumlarında müzik etkinliklerinde kullanılacak materyallerin yer aldığı ayrı bir müzik sınıfı bulunması bu etkinliklerin daha etkili, öğretici bir şekilde yapılabilmesi açısından önemlidir. Fakat genel olarak okul öncesi eğitim kurumlarında fiziki koşulların uygun olmadığı durumlarda ise müzik etkinliklerinin yapılması için bir müzik köşesi bulunmaktadır. Müzik köşesi; çocuğun müzik ile ilgili çalgıları tanıyıp, görebileceği, çalmayı denemesine imkân bulabileceği çalgıların, ayrıca müzik dinlemesi için gerekli araç gereçlerin yer aldığı alandır. Müzik köşesinde bulunması gereken ritim araçlarından bazıları şunlardır: Marakaslar, ziller, çanlar, ritim çubukları, tef, davul, çelik üçgen, kastanet, ksilofon, metalofon, zımpara blokları vb. Bu araçlardan müzik köşesinde çocukların sayılarına yetecek adette bulundurulmalıdır. Ayrıca radyo, televizyon, cd, kaset, çocuk şarkıları ve müzik kitapları da bulundurulmalıdır. Öğretmenin kullanması için piyano, mandolin, gitar, keman, blok flüt, melodika vb. çalgı aletleri de müzik köşesinde bulunabilir. Bu aletler öğretmen tarafından dikkatle seçilerek, raflara düzenli olarak yerleştirilmelidir. Müzik aletlerinin nasıl ve ne zaman kullanılacağı, kullanılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği öğretmen tarafından çocuklara açıklanmalıdır. Çocuklara sunulan müzik aletleri ne kadar çeşitli olursa müziği tanımaya ve sevmeye başlamaları, çalgılara ilgi

duymaları o oranda artar. Aynı şekilde çocuğa dinletilen mzık türleri ve farklı mzık eserleri çeşitlendikçe çocuğun mzık kültürü zenginleşir. Bu nedenle çocuğun ilerleyen dönemlerde müziğe olan ilgisi ve sevgisi üzerinde; oluşturulan mzık ortamının ve mzık eğitimi veren kişilerin etkisi sanıldığından fazladır.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yaratıcı Drama Etkinlikleri

ÜNİTE NO 6

YAZAR Doç.Dr. MEHMET NUR TUĞLUK

YARATICI DRAMA ETKİNLİKLERİ

Eğitim sözcüğü çok yönlü ve geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle de, bu kavrama ilişkin kişisel düşünce ve yorumlara göre farklı bakış açılarının olabileceği bilinmeli ve kabul edilmelidir. Eğitim kavramı kişinin sosyal ve iş yaşamında birikim, gelişim ve deneyimlerinin yaşantıya dönüştürülmesidir. Başka bir anlatımla, istenilen davranış değişimlerinin geliştirilmesi ve sağlanmasıdır. Eğitim, çeşitli kaynaklarda şu şekilde tanımlanmaktadır. "John Dewey'e göre eğitim; hayata hazırlık değil, hayatın kendisidir.

Eğitimin amacı; ne düşüncelerini değil, düşünmeyi öğretmektir. Bir başka tanımlama ise, "eğitim deyince aklımıza önce öğretilecek kişiler ve bu kişileri eğiten kurumlar gelir" biçimindedir. Erken çocukluk eğitiminde çocuklar doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılarla daha çok öğrenirler. İnsan yaşamındaki değişimin, üstlenilen rollerle bağıntısı vardır. Bir yandan toplumsal çevre içerisinde yaşanılmasına karşın, diğer yandan bireysel düşünce ve davranış da varlığını sürdürür. Yaşamın bu değişik süreçlerinde eğitim-öğretimin hep var olduğu görülmüştür. Çocuğun eğitiminde yaratıcı çalışmaların gerekliliği ise herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Yaratıcılığa ilişkin çalışmalar farklı alanlarda, farklı yöntemlerle sürdürülmektedir, Ancak gerek okul gerekse okul dışı çalışmalarda düzenli ve izlencesi olan eğitsel uygulamalardan söz etmek zordur. Böyle bir eğitim gereksiniminin giderilmesi için beklenen ise özgür düşünebilmedir. Bireyin özgür ve özgün düşünceler üretmesi, karşılaşacağı sorunlara yeni yaklaşımlarla bakmasına ve çözümlemesine de yardımcı olur. Özgür düşüncenin üretkenliğe dönüşmesi bir yandan toplumsallaşmayı diğer yandan da algılamayı, değerlendirmeyi ve yeniden biçimlendirmeyi kolaylaştırır. Bu da yaratıcı düşüncenin yaşama geçmesine katkı sağlar. Yaratıcı düşüncenin temel gereksinimlerinden olan eğitim-öğretim sürecine ilişkin çalışmalara çocukluk döneminden başlanması, her yönüyle sağlıklı toplumun oluşmasını hızlandıracaktır Erken çocukluk eğitimi kurumlarında, yaratıcı drama etkinliklerinde doğru zamanlama yapabilmek, çocukların yaş, gelişim düzeyi ve ilgilerine göre en doğru drama etkinliğini, canlandırmayı, mekânı, senaryoda kullanılabilecek en doğru araç gereci seçebilmek için drama etkinliklerinin planlanması çok önemlidir. Bu bakış, eğitimi hem kurumsal yönden, hem de kişiler bazında ele alan bir görüştür. Yukarıda belirtilen sebeplerin herhangi birinde oluşabilecek bir hata ya da eksikliğin olmaması için bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Bu bağlamda drama ile ilgili görüşler, drama uygulamaları, drama etkinlikleri ile ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır.

DRAMA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER Franz Cizek: Viyana uygulamalı sanatlar okulunda dramayı kullanmıştır. "Herkesin içinde saklı olan yeteneği ortaya çıkarmak" şeklinde dramayı tanımlamıştır. Ona göre; "Make believe play" – "miş gibi yapmak" önemlidir. Harriet Finley Jhonson: Dramatik yöntem üzerine geniş eser veren ilk kişidir. Bir köy öğretmenidir. Dramayı okul tiyatrosundan farklı olarak uygulayan ilk kişidir. Tüm dersleri dramaya uyarlamıştır. Henry Caldwell Cook: Drama temelli ilk programı hazırlayan kişidir. Oyunu yapmaya değer tek iş olarak tanımlamıştır. Drama için özel mekânlar yapılmasını istemiştir. Bunları Mummery (maskeli eğlence) olarak isimlendirmiştir. 1917 yılında The Play Way – Oyun Yolu kitabını yazmıştır. Oyun okulu ideali vardır. Şarkı, marangozluk, bahçıvanlık, basım, resim, oyun, şiir, dokuma gibi dersleri önemsemiştir. Peter Slade: Çocuk Draması (Child Drama) adlı özgün kitap ve tekniğin sahibidir. Çocuk dramasına giriş kitabı 1976 yayınlandı. Dramanın başlı başına bir sanat olduğunu savunmuştur. Brian Way: Peter Slade'nin öğrencisidir. Drama Yoluyla Gelişim adlı kitabın yazarıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan etkilenen öğrencilere drama yoluyla yardım etmiştir. Dramaya katılmayacak çocuk yoktur. Tiyatrodan farklıdır. Tiyatro seyirciler, drama kendimiz için oynanır. Winifrad Ward: 1923 yılında Yaratıcı Oyunlar Yaklaşımı (Creative Dramatics) daha sonra ismini değiştirerek Play Making With Children yöntemi geliştirmiştir.

WINIFRAD WARD : 1923 yılında Yaratıcı Oyunlar Yaklaşımını ortaya koymuştur. Drama için öyküler (1952) ve Çocuklara oyun hazırlama (1957) kitaplarının yazarıdır. Öğrenme öğretme süreçlerinde doğal oyun kendi içinde önemlidir tezini savunmuştur. Viola Spolin: 1963 yılında Tiyatro İçin Doğaçlama kitabını yazdı. Drama yaşantılar yoluyla duygularını ifade etme yoludur. Dorothy

Heathcote: Harrist Finley Jhonson'un görüşlerinden etkilenmiştir. Uzman rolü yaklaşımını geliştirmiştir. Peter Slade'nin dramanın başlı başına bir sanat olduğu görüşüne karşı çıkmıştır. Dramaya "Eğer öyle olsaydı" yani empati merkezli bir yaklaşım getirmiştir. Ona göre dramanın üç kuralı vardır; 1. İnaçsızlığın içtenlikle yok edilmesi, 2. Role girmede anlaşma (empati), 3. İmgesel varsayımlar –canlandırmak. Gavin Bolton: Drama oyunun uzantısıdır. Eğitimde Drama Kuramına Giriş (1979) kitabını yazmıştır. Diyalektik Kuramı geliştirmiştir. (Sorularla analiz tez anti tez) Drama çocuk hakkında mükemmel gözlem imkânı sağlar. Drama çocukların içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamasını kolaylaştırır. Öğretmenin görevi nesnel olup soru sormaktır. Öğretmenin görevi yaşantıyı eğitsel açıdan anlamlı hale getirmedir. Sürece müdahale edebilir.

YARATICI DRAMA HAZIRLIK ETKİNLİĞİ PLANLAMA VE UYGULAMA

Eğitici, sınıfında bulunan çocukların hepsini çok iyi tanımalı; onların bireysel özelliklerini, farklılıklarını bilmeli ve çocukları drama etkinliğine göre yönlendirmelidir. Eğitimde drama çalışmaları belli bir planı içeren organize bir işlemdir. Çocuklarla drama çalışmaları yapabilmek için gerekli koşullar göz önünde olmalıdır. Bu koşullar oluşturularak gerçekleştirilecek etkinliğine uygun olarak dramanın uygulama basamaklarının uygulanması sağlanır. Eğitimde dramaya ilişkin öğeler aşağıda verilmektedir. Bu açıklamalarda yer alan kriterlerle uygulamaya yönelik etkili bir planlama yapılabilir. Yaratıcı Drama Etkinliği Planlarken ve Uygularken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar Yaratıcı drama etkinlikleri için seçilen tema ve uygulamalar; basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakın çevreden uzak çevreye, bilinenden bilinmeyene doğru gitmelidir.

- Yaratıcı drama etkinlikleri kapsamında ele alınan kavramlar için somut nesnelere çalışmalar planlanmalıdır.
- Planlamada aylık eğitim planlarına alınmış kazanım ve göstergelerden o gün için kazanım ve göstergeler seçilerek sürece başlanmalıdır.
- Kazanım ve göstergeleri seçerken; çocukların yaşları, olgunlaşma, gelişim dönemleri dikkate alınmalıdır.
- Planlanan etkinlikler derslik içi derslik dışı, büyük grup, küçük grup ve bireysel çalışmalara olanak verecek şekilde planlanmalıdır. Yıl boyunca sadece tek tip etkinlikler planlanmamalıdır.
- Etkinlikler çocuğun kendi başına yapabileceği etkinlikler olmalıdır. Çocuk aktif olarak sürece girmeli, eğitmen rehberlik etmelidir.
- Yaratıcı drama hareket etkinlikleri sadece hareketli etkinliklerden ibaret değildir. Aktif, pasif dengesi göz önünde bulundurulmalıdır. Yaratıcı drama çalışmaları planlanırken seçilecek kazanım ve göstergeleri mümkün olduğunca çok alandan seçilerek öğrenme sürecini çeşitlendirip çocukların bütünsel gelişimlerine katkı sağlamaya çalışılmalıdır.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Okuma-Yazmaya Hazırlık Etkinlikleri-I

ÜNİTE NO 7

YAZAR Prof.Dr. SİNAN KOÇYİĞİT

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA OKUMA-YAZMAYA HAZIRLIK

ETKİNLİKLERİ-I OKUMA-YAZMAYA HAZIRLIK ÇALIŞMALARININ KAPSAMI Okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları, çocukların ilkokula geçişlerini kolaylaştırmak ve ilkokula hazırbulunuşluk düzeylerini artırmak amacıyla yapılan etkinlikleri içermektedir. Okuma ve yazma öğretimi olmayan okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları, okul öncesi eğitim kurumlarında sadece eğitim yılının son aylarında değil tüm yıla yayılması gereken çalışmalardır. Çocukların hemen hemen bütün gelişim alanlarını destekleyebilecek içeriğe sahip olan okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları, ilkokula geçiş sürecinde çocuğun gereken temel becerilerini geliştirerek hazırbulunuşluk düzeyini artırmaya yönelik eğitsel faaliyetler olarak sürdürülmektedir. İlkokula hazırlık çalışmaları birçok çalışmayı içine alan uygulamaları kapsar. Görsel algı çalışmaları (el-göz koordinasyonu, şekil-zemin ayrımı, şekil sabitliği, mekânsal ilişkiler ve eş güdüme yönelik görsel algı çalışmaları yönelik çalışmalar), işitsel algı çalışmaları (dinleme, konuşma, ses çalışmaları), dikkat ve bellek çalışmaları (benzerlikleri bulma ve hatırlama çalışmaları), temel kavram çalışmaları (okul öncesi eğitim programında belirtilen ve kategorilere ayrılmış tüm kavramlar), problem çözme ve tahmin çalışmaları, kalem kullanma ve el becerisi çalışmaları (kalem tutma, çizme, boyama kesme vb. çalışmalar), öz bakım becerilerine yönelik çalışmalar, güven ve bağımsız davranış geliştirme çalışmaları, sosyal-duygusal olgunluk geliştirme çalışmaları, okuma-yazma farkındalığı ve motivasyon geliştirme çalışmaları, duyu eğitimi çalışmaları ve nefes ve ritim çalışmaları ilkokula hazırlıkta yapılan temel çalışmalardır. Bu çalışmaların büyük bir bölümü aynı zamanda okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları kapsamındadır. **OKUMA-YAZMAYA HAZIRLIK ÇALIŞMALARININ ÖNEMİ**

Planlı olarak yapılması gereken okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları, çocukların bir sonraki gelişimsel ve eğitsel dönemi olan ilkokula geçişini kolaylaştıran, uyum sürecini hızlandıran, ilkokul için gerekli birçok davranışın kazanımına yardımcı olan etkinlikleri içerisinde barındırdığından büyük öneme sahiptir. Bebeklik dönemine kadar uzanan okuma-yazmaya ait becerilerin bilinçli, planlı ve profesyonel düzeyde desteklenmesi ve geliştirilmesinde okul öncesi eğitim kurumları önemli sorumluluklar üstlenmektedir. Okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri, okul öncesi dönemdeki çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal, motor, dil ve kişilik gelişimi gibi gelişim alanlarını desteklemeye yönelik çalışmaları içerir. Okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları, zengin kapsam ve içeriğiyle çocukların eğitim ve öğrenme faaliyetlerine yönelik motivasyonlarını artırarak olumlu tutum geliştirmelerini destekleyen etkinliklerdir. Okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları, çocukların bir sonraki aşama olan okuma-yazma öğretimi (ilkokul dönemi) için hazırbulunuşluk düzeyini desteklemesi bakımından önemlidir. Okuma-yazmaya hazırlık etkinliklerinin zaman zaman grup çalışmaları şeklinde yapılmasıyla; çocukların sosyal uyum, grubun kurallarına uyma, iş birliği, birlikte hareket etme, başkalarının haklarına saygı duyma, kendi haklarını bilme ve koruma gibi kazanımlarının desteklenip geliştirilmesi açısından önemlidir. Okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarıyla çocukların birbirlerinin farklı özelliklerini tanıma, bireysel farklılıklara saygı duyabilme (farklı kültürel özellikler, çocuk, yaşlı genç, kadın, erkek, farklı türde özel eğitime muhtaç kişiler vb.) kazanımları desteklenebilir.

İLK OKUMA-YAZMAYA HAZIRLIK DÖNEMİNİN AŞAMALARI

İlk okuma-yazma döneminde çocuklar bazı evrelerden geçerek bu becerilerini geliştirmektedirler. Bunlar:

- Tanıma ve farkında olma evresi,
- Yalancı okuma evresi,
- Okuma kurallarını keşfetme evresi,
- Yazılanlarda anlam arama evresi,
- Tahmini okuma evresidir.

Tanım ve Farkında Olma Evresi

Bu evrede çocuklar, çevrelerindeki yetişkinlerin bu araç-gereçlere yönelik tepkilerinin düzeyine göre okuma-yazma araç-gereçlerini fark etmeye ve onlara farklı değer vermeye başlarlar.

Yalancı Okuma Evresi

Bu dönemde çocuklar, çevrelerinde bulunan gazete, kitap vb. yazılı dokümanları yetişkinleri taklit ederek okuyormuş gibi yaparlar ve kendilerinin içinden geçtiği gibi seslendirirler. Ancak yaptıkları iş; ellerine aldıkları kitabı ortasından, sonundan, tersinden ya da rastlantı sonucu başından gelişigüzel bir seslendirmeden ibarettir.

Okuma Kurallarını Keşfetme Evresi

Bu dönemde çocuklar kitap ve gazete gibi okuma materyallerini okuyan yetişkin aile bireylerini, yakın akrabaları vb. kişileri gözleyerek okumanın bazı kurallarını keşfetmeye başlarlar. Çocuklar bu süreçte okuma eyleminde okurken gözün sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru ilerlediğini, kitap ve gazete sayfalarının sol baştan sağa doğru çevrildiğini, doğal gözlem süreci içerisinde keşfederek yalancı okumayı bu yönde geliştirirler.

Yazılanlarda Anlam Arama Evresi

Bu evrede çocuklar, okuyan aile bireylerini gözleyerek konuşma diliyle yazı dili arasında ilişki kurarlar. Böylece yazılanların söylenebildiğini ve söylenenlerin de yazılabildiğini keşfetmeye başlarlar.

Tahmini Okuma Evresi

Bu evrede çocuklar, yetişkinlerin çocuklarına resimli kitapların resimlerine bakarak ve yorumlayarak okumaları sonucunda, çocuklarda resimlerin altındaki yazıları tahmini okuyarak yorumlamaya başlar.

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN İLK OKUMA-YAZMA BECERİLERİ

Okuma-yazma öncesi kazanılması gereken temel beceriler şunlardır:

- Sözel dil becerisi,
- Genel kültür bilgisi,
- Yazı bilinci,
- Alfabe bilgisi,
- Fonolojik (ses) duyarlılık,
- Yazı öncesi çalışmalar.

Sözel Dil Becerisi

Çocuklar sözel dili, konuşarak ve yetişkinleri dinleyerek edinirler. 5 yaşındaki çocuklar uzun ve karmaşık tümceleri kullanmaya başlar, uzun sohbetlere katılır, geniş sözcük dağarcığı kullanabilir ve bunları anlayabilirler. Çocuğun 5 yaşındaki sözel dil becerisi, onun 7 yaşındaki okuma başarısının bir ön göstergesi olarak düşünülmelidir.

Genel Kültür Bilgisi

Çocuklar dünya hakkında bilgilerini deneyimlerden, yetişkinlerle sohbetlerinden, araştırmalardan ve oyunlardan kazanırlar. Çocukların genel olarak farklı alan ve güncel bilgilerin farkında olarak belirli kelimelerle karşılaşması o kelimeyi daha kolay anlayıp açıklamasına yardımcı olmaktadır. Yazı Bilinci Farklı türdeki yazı materyallerin tanınması, yazının ne işe yaradığının bilinmesi ve harflerin bilgiyi aktardığının farkına varılmasına yönelik oluşan durumdur. Özellikle günümüzde yazılı uyarıların; televizyon, çeşitli alışveriş merkezleri, billboardlar, reklam panoları vb. unsurlar tarafından sürekli olarak sunulması çocuklarda yazı bilincinin gelişimini erken yaşlarda desteklemektedir.

Alfabe Bilgisi

Alfabadeki harflerin tanınmasına yönelik bilgileri içerir. Çocukların yazının sembollerden oluştuğunun farkında olması okuma becerisi için önemlidir. Okul öncesinde alfabenin harflerine yönelik materyallerle oyun oynanarak çocukların alfabe bilgisinin desteklenmesi gerekir.

Fonolojik Duyarlılık (Ses Farkındalığı)

Konuşma dilinde ayrı sesleri duyma, tanıma ve kullanabilme yeteneğidir. Fonolojik duyarlılık aynı zamanda; cümlelerin sözcüklerden meydana geldiğinin, sözcüklerin uyaklı olabileceğinin, sözcüklerin aynı sesle başlayabileceğinin, sözcüklerin aynı sesle bitebileceğinin, sözcüklerin ortasında aynı sesin olabileceğinin, sözcüklerin hecelere ayrılabilmesinin, sözcüklerin ilk ve son sese ayrılabilmesinin, sözcüklerin tek tek seslere ayrılabilmesinin farkına varma sürecidir.

Yazı Öncesi Çalışmalar

Bu dönem çocuğun yazı yazıyorum dediği ama yazıya benzemeyen karalamalar çizdiği bir süreçtir. Yazıyormuş gibi yapmak ve yetişkinleri taklit etmek yazı yazmanın temelini oluşturur. Çocuklar alfabe bilgisi edindikten ve ses duyarlılığı kazandıktan sonra sembollerle sesleri eşleştirirler ve bazılarında sese bağlı yazıma benzer yazılar görülebilir. Çocukların okuma ve yazmaya yönelik becerilerinin gelişiminde eğitimcilerin yanı sıra ailelerinde desteklemesi istenilen kazanımlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Bu doğrultuda ebeveynler:

- Gündelik yaşantılar üzerinde konuşabilirler, çocukların günlerinin nasıl geçtiği ile ilgili sohbet edebilirler ve buna yönelik bir zaman dilimini paylaşabilirler.
- Çocukla iletişim içinde bulunurken çocuğun dil dağarcığını artırmaya yönelik yeni ve ilginç kelimeler kullanabilirler.
- Çocuğun hayatı için anlamlı olabilecek yazılar üzerinde durabilirler. Örneğin; trafik işaretleri,

yiyecek-içecek logoları vb.

- AlışveriŖe beraber giderek satın alma ile ilgili etkinlikleri paylaşabilirler. Yiyeceklerin içerdikleri Ŗeyler ve değerlerine ilişkin bilgi aktarımı yapabilirler.
- Etkili ve dūřünceleri kolay ifade edebilecek Ŗekilde açık uçlu sorular sorabilirler.
- Çocukları dikkatle dinleyip konuşulanlar üzerinde çocukların yorum yapabilmelerini sağlayabilirler.
- Çocuklar okuma bildikleri takdirde bunları başkalarıyla paylaşmalarını sağlayabilirler.
- Çocuklarla birlikte kitaplar oluşturabilir ve çocukların bunları resimlendirmelerini destekleyebilirler.
- Çocuklarla birlikte okunan hikâyeler hakkında konuşabilirler.
- Birlikte yapılacak kütüphane ve kitapevleri ziyaretleriyle kitapları inceleyebilir ve seçebilirler.
- Çocuğun okuma-yazma girişimlerini destekleyip ödüllendirebilirler.
- Belirli günlerde hazırlanacak tebrik, davetiye ve teşekkür kartları gibi faaliyetleri çocuklarla birlikte oluşturabilirler.
- Evde çeşitli gazete ve dergi gibi yazılı materyaller bulundurarak çocukların bunları incelemelerine imkân sağlayabilirler.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Okuma-Yazmaya Hazırlık Etkinlikleri-II

ÜNİTE NO 8

YAZAR Prof.Dr. SİNAN KOÇYİĞİT

OKUMA-YAZMAYA HAZIRLIK ETKİNLİĞİ PLANLAMA VE UYGULAMA

2013 yılında uygulamaya konan Okul Öncesi Eğitim Programı felsefi açıdan birçok çağdaş yaklaşımı içerisinde barındırmaktadır. Program, çocuğun öğrenme sürecine aktif katılımını ve öğrenen merkezli eğitim süreçlerini destekler niteliktedir. Araştırma, inceleme, deneme, problem çözme ve edinilen bilgileri önceki öğrenmelerle ilişkilendirme gibi süreçlerde ağırlıklı olarak yapılandırıcı yaklaşım programın felsefi ve eğitsel temelini oluşturur. Okul öncesi eğitim programının benimsediği öğrenen merkezli uygulamaların başarıya ulaşabilmesi için etkili olan birçok faktör vardır. Bunların başında, planlı ama sınırlandırıcı olmayan esnek uygulamaların tasarlanması gelmektedir. Ancak, okuma-yazmaya hazırlık etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasında eğitimcilerin birtakım hususları göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Okuma-Yazmaya Hazırlık Etkinliğini Planlarken ve Uygularken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar Eğitimciler okul öncesi eğitimde diğer etkinliklerde olduğu gibi okuma yazmaya hazırlık etkinliklerini de planlı olarak sürdürmelidirler. Çocukların gelişimlerinin desteklenerek istenilen kazanımlara ulaşabilmek için planlamada ve uygulamada aşağıdaki hususların göz önüne alınması gerekir:

- Planlamada, aylık eğitim planlarına alınmış kazanımlar ve göstergelerden o gün düşünülen kazanımlar ve göstergeler seçilerek sürece başlanmalıdır.
- Okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri için seçilen uygulamalar; basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakın çevreden uzak çevreye doğru gitmelidir.
- Okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri kapsamında planlanan kavramlar ele alınırken önce somut nesnelere çalışmalara başlanmalıdır.
- Seçilen kazanımlar ve göstergeler; çocukların yaşları ve gelişimsel özellikleri açısından dikkate alınmalıdır.
- Planlanan etkinlikler büyük grup, küçük grup ve bireysel çalışmalara olanak verecek şekilde planlanmalıdır.
- Yıl boyunca sadece büyük grup ya da sadece küçük grup çalışmaları planlanmamalıdır.
- Planlanan çalışmalar çocuğun kendi başına yapabileceği etkinlikler olmalıdır. Çocuk aktif olarak sürece girmeli, eğitimci çocuğa rehberlik etmelidir.
- Okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları sadece masa başı çalışma sayfalarından ibaret değildir. Ancak zaman zaman yapılacak olan masa başı çalışma sayfalarında yapılacak işlemlerle ilgili yönergeler basit ifadeler içermeli, açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Eğitimci, okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarını planlarken seçeceği kazanımlar ve göstergeleri çocuğun bütüncül gelişimini destekleyici olarak farklı alanları ilişkilendirerek seçmelidir.
- Eğitimci; planladığı etkinliklerin sınıf içi, sınıf dışı ve ev ortamında aileler tarafından desteklenmesine yönelik aile katılım çalışmalarına yer vermelidir.
- Yapılması planlanan çalışmaların çocuk tarafından açıklanması, çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için özgür ve yaratıcı ortamlar hazırlanmalıdır.
- Planlanan çalışmaların uygulama sonrasında değerlendirilmesine yönelik farklı soru türleri hazırlanmalı ve farklı değerlendirme araçları geliştirilmelidir.
- Değerlendirme, çocuklar birbirleriyle kıyaslanmayacak ve kendi öğrenme süreçlerini görebilecekleri şekilde planlanmalıdır.
- Değerlendirme yapılırken çocukların neleri yapamadığından çok neleri yapabildiği göz önüne alınarak süreç ve sonuç birlikte değerlendirilmelidir.
- Okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarında çocuklara merak uyandıracak ve soru soracak ortamlar oluşturulmalıdır.
- Çocukların başarıları pekiştirilmelidir. Pekiştirmeler çeşitlendirilmeli ve sadece maddi pekiştireçler kullanılmamalıdır.
- Pekiştirmeler yapılırken çocukların ilgileri, ihtiyaçları ve cinsiyetleri gibi unsurlar dikkate alınmalıdır.

- Çocukların başarı duygusunu tatmaları için eğitimci rehberlik etmelidir. Sürekli başarısızlık yaşayan çocukların öz güvenleri zedelenir.
- Okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarında planlanan etkinlikler çocukların yakın çevre ve günlük yaşantısıyla ilişkilendirebileceği yönde olmalıdır.
- Eğitimci, okuma-yazmaya hazırlık etkinliklerini planlarken ebeveynlerin hangi alanda etkinliği destekleyebileceklerine ilişkin bilgi sahibi olmalıdır. Eğitimci, ebeveynlere katılabilecekleri zaman ve katkı sağlayabilecekleri çalışmalara yönelik formlar hazırlayıp uygulayarak bilgi sahibi olmalıdır.
- Özellikle renklerle ilgili boyama çalışmalarında çocukların özgür seçimlerine olanak tanınmalıdır.

Uygun Araç Gereç ve Materyallerin Seçimi

Okuma-yazmaya hazırlık etkinliğinin özelliğine göre belirlenmiş, eksiklikleri ve aksaklıkları giderilmiş olan araç gereç ve materyaller önceden sınıfta hazır bulundurulmalıdır. Eğer eksiklik varsa tamamlanmalı, kırık ve yıpranmış olanlar onarılmalıdır. Özel olarak okuma-yazmaya hazırlık etkinliği için eğitimcinin hazırlaması gereken araç gereç ve materyal var ise onlarda etkinlikten önce kullanıma hazır hâle getirilmelidir. Yapılacak okuma-yazmaya hazırlık etkinliği bütünleştirilmiş etkinlikler hâlinde yapılacak ise bütünleştirilen etkinliğin özelliğine göre materyaller çocuklarla birlikte etkinlik sürecinde de hazırlanabilir. Okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri için kullanılması tasarlanan araç gereç ve materyaller sayı ve özellik bakımından çocuk grubu için yeterli ve uygun ise bu araç gereç ve materyallerin etkinlik ortamına sokulmasında çocuklardan yardım alınabilir. Bu durum çocukların kendi etkinlikleri için görev alma ve yerine getirme becerilerinin gelişimine katkı sağlar. Planlama yapılırken etkinlik için kullanılacak materyallerin sınıf içerisindeki kullanım olanakları göz önünde bulundurulmalıdır. Okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarında çocukların yaratıcılıklarını destekleyici materyaller kullanılmalıdır. Özellikle artık malzemelerle hazırlanan materyaller, çocukların yaratıcılıklarını hem hazırlama sürecinde hem de uygulama sürecinde ortaya koyabilme imkânı sunar. Bu materyaller aynı zamanda ekonomik ve ulaşılabilirlik açısından da önemli materyallerdir. Masa başı kâğıt çalışmalarında seçilen resimler, şekiller ve nesnelere çocukların görsel zevklerine uygun olmalı, ilgi uyandırmalı, renkli ve çocuklara uygun boyutlarda basılmış olmalıdır. Renksiz, küçük nesne resimlerinin olduğu, yıpranmış ve kalitesiz kâğıtlar üzerinde yapılan çalışmalar çocuklar için ilgi çekici olmayabilir.

Hazırlanacak Plan Formatı ve Özellikleri

Okuma yazmaya hazırlık etkinlikleri belli bir plan dâhilinde hazırlanıp uygulanan etkinliklerdir. Hazırlanacak planlar 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nın "Günlük Eğitim Akışı" ve "Etkinlik Planı" formatlarına göre hazırlanmalıdır. Günlük eğitim akışı eğitimcinin ilgili günde yapacağı faaliyetleri yazdığı çerçeve bir plandır. Güne başlama zamanı, oyun zamanı, etkinlik zamanı ve günü değerlendirme zamanı ile beslenme ve dinlenme zamanı gibi rutin etkinlikleri içerir. Yapılacak o günkü çalışmaların detaylandırılmadan yazıldığı günlük eğitim akışının devamında o gün ele alınacak etkinliklerin ayrıntılı bir şekilde yazıldığı etkinlik planları gelir. Eğitim akışlarında yer alan etkinlikler bütünleştirilmiş ve tek etkinlik olarak planlanabilir. Planlanan bu etkinliklerin sayısına göre etkinlik planları hazırlanır. Örneğin eğitim akışına bir bütünleştirilmiş birde tek etkinlik yazılmış ise bu eğitim akışının devamında iki etkinlik planı olmalıdır. Günlük eğitim akışında planlanan okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri ayrıntılı olarak etkinlik planına uygun bir şekilde yerleştirilmelidir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'na uygun olarak etkinlik planı formatında hazırlanacak okuma-yazmaya hazırlık etkinlik planında; etkinlik/etkinliklerin adı, yaş grubu, seçilen kazanımlar ve göstergeler, kazanımlar ve göstergelere ulaşmak için belirlenen etkinlikler (öğrenme süreci), gerekli araç gereç ve materyaller, etkinlikte geçen ve çocukların öğrenmeleri gereken kavram ve sözcükler, değerlendirme, kazandırılmak istenilen kazanımlar ve göstergeler için sınıf içi, sınıf dışı ve evde ailelere yönelik aile katılımı ve yetersizlikten etkilenmiş çocuklar için uyarılma bölümlerinin hazırlanacak planda bulunması gerekmektedir.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme
ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Fen ve Doğa Etkinlikleri-I
ÜNİTE NO 9
YAZAR Prof.Dr. FATMA GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim programında yer alan fen ve doğa eğitimi, çocukların nesnelere ve olaylar arasındaki ilişkileri anlamalarını, bilişsel, duyuşsal ve motor becerilerinin gelişimini destekler, sosyalleşme sürecini hızlandırır, öğrenmelerini kolaylaştırır ve olaylara bilimsel açıdan yaklaşma becerisi kazandırır. Fen ve doğa eğitimi sırasında, çocukların gözlem yapma, problem çözme, tahminde bulunma, test etme gibi birçok becerileri gelişir. Bu kazanımlar, ancak sistemli bir fen ve doğa müfredatı ve bakış açısıyla mümkün olabilir. İyi planlanmış fen ve doğa etkinlikleri, fen ve doğa kavramlarının oluşmaya başladığı okul öncesi dönem çocuklarında, bu kavramları anlamlı bir şekilde öğrenilmesini hem de eğitim programında planlanan hedef ve kazanımlara ulaşılmasını sağlar.

Fen ve Doğa Eğitiminin Tanımı

Fen ve doğa eğitimi, çocuğun doğal merakı sayesinde, çevreyi ve doğayı, gözlem ve araştırma yaparak tanıması, belli bir obje ve uyarıcı üzerinde dikkatini toplayabilmesi, kendisini ve çevresini algılayabilmesi, olaylar ve nesnelere arasında ilişki kurabilmesi, akıl yürütebilmesi, sorgulaması, problem çözme yeteneğini geliştirmesi için yapılan etkinlikler sürecidir. Fen ve doğa eğitimine ilişkin geleneksel ve çağdaş yaklaşımlar bulunmaktadır. Geleneksel fen ve doğa eğitiminde: Fen keşfedilmiş bilgidir.

Çağdaş fen ve doğa eğitiminde: Fen aktif bir keşfetme faaliyetidir.

Fen ve Doğa Eğitiminin Önemi

Fen ve doğa eğitimi, davranışları etkilemesi, ilgi alanlarını genişletmesi, daha etkili düşünme yolları öğretmesi, problem çözme yeteneğini geliştirmesi nedeniyle çocuk gelişimi açısından temel eğitim konularından biridir. Temelde, fen ve doğa eğitimi çocukların sadece bilişsel gelişimlerini değil, aynı zamanda tüm gelişim alanlarını destekleyecek niteliktedir. Genel olarak fen ve doğa çalışmaları çocukların gözlem yapma, inceleme, araştırma, keşfetme ve elde ettikleri sonuçları değerlendirme becerilerini geliştirir.

Fen ve Doğa Eğitiminin Gerekliliği

Çocuklar doğa hakkında düşünmek ve meydana gelen olayları gözlemekten zevk alır. Çocuklar erken yaşta fen ile karşılaştıkları için fen hakkında olumlu tutum geliştirir. Çocukların bilimsel olgularla erken yaşta karşılaşmaları daha sonra formal olarak öğrenecekleri bilimsel kavramları daha iyi anlamalarını sağlar. Çocukların erken yaşta bilimsel dille tanışması sonraki dönemlerde bilimle ilgili kavramları geliştirmelerini etkiler. Çocuklar bilimsel kavramları anlayabilir ve bilimsel çıkarım yapabilirler. Fen eğitimi bilimsel düşünme yeteneğini geliştirmede etkili bir araçtır.

Fen ve Doğa Eğitiminin Amaçları

Fen ve doğa eğitiminde amaç çocuklara günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için temel becerileri kazandırmak, dünya hakkındaki bilgileri ve gerçekleri kazandırmaktır.

Fen ve Doğa Eğitiminin Yararları

Fen ve doğa eğitimi, çocukların bilimsel düşüncelerini, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini, gözlem ve deney yeteneği geliştirmelerini, neden sonuç ilişkisi kurmalarını ve problem çözme becerisi geliştirmelerini, nesnelere benzerlik ve farklılıklarını görmelerini sağlar. Çocuklar, yaratıcı düşünebilir, yeni fikirler üretebilir ve kendilerine güvenleri artar. Çocuklar, grup etkinlikleri için daha istekli olur, grup içerisinde yardımlaşma, paylaşma, iş birliği gibi sosyal davranışları geliştirir ve ileriki eğitim dönemi için gerekli olan temel fen bilgisi kavramlarını geliştirir. Okul Öncesi Dönemde, Fen ve Doğa Eğitiminin Yararları Fen ve doğa eğitimi, okul öncesi dönemde, doğduklarında var olan, büyüme ve gelişim sürecinde gelişen çocukların bazı özellikleri ile ilgili becerilerin daha fazla gelişmesini sağlar. Çocuklarda, merak, gözlem, inceleme, sorgulama, araştırma, keşfetme ve yaratıcı düşünme becerileri, olumlu bilimsel bakış açısı, doğal çevreye ve doğada yaşayan canlılara karşı duyarlılık, problemle çözme becerileri, gelişimsel dönemi ile paralel olarak, gelişir.

Fen ve Doğa Eğitiminde Bilimsel Süreç Becerileri

Fen öğrenmek, araştırma yol ve yöntemlerini öğrenmektir. Araştırma yol ve yöntemleri, bilimsel

metodu kullanarak bilgiye ulaşma ve bilgi üretme becerileri, fen bilimlerinde bilimsel süreç becerileri olarak tanımlanır. Bilimsel süreç becerileri, fen bilimlerinde öğrenmeyi kolaylaştıran, öğrencilerin aktif olmasını sağlayan, kendi öğrenmelerinde sorumluluk alma duygusunu geliştiren, öğrenmenin kalıcılığını artıran, ayrıca araştırma yol ve yöntemlerini kazandıran temel becerilerdir. Bilimsel süreç becerileri, gözlemlenme, sınıflama, ölçme, sayı ve uzay ilişkileri kurma, önceden kestirme, verileri kaydetme, verileri kullanma ve model oluşturma, verileri yorumlama, sonuç çıkarma, değişkenleri belirleme, değişkenleri değiştirme ve kontrol etme, hipotez kurma ve yoklama, deney yapma becerilerini içerir. Bilimsel süreç becerileri, temel ve bütüncü olmak üzere iki grupta tanımlanmıştır.

Temel Bilimsel Süreç Becerileri

Gözlem yapma, karşılaştırma, sınıflama, ölçme, sayı-uzay ilişkisi kurma, kaydetme, iletişim kurma, verileri kullanma ve model oluşturmaktır. Bütüncü Bilimsel Süreç Becerileri Yorumlama, tahmin etme, hipotez oluşturma ve sınamaya, değişkenleri belirleme, değişkenleri değiştirme ve kontrol etme, deney yapmadır.

Fen ve Doğa Eğitiminde Bilimsel Süreç Becerilerinin Önemi

Günümüzün modern eğitim anlayışında, bilginin yanı sıra bilginin elde edilmiş yöntemlerinin de çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu da bahsedilen bilginin elde edilmiş yöntemlerinin çocuklara kullanılması ve bilimsel süreç becerilerinin kazandırılması ile mümkün olabilir. Ayrıca, bilimsel bilgiler yeni düşüncelerin ortaya atılıp, denenmesi sonucu, geliştiği ve değişebildiği için bilimde bir süreklilik ilkesi vardır. Çocuk gelişimciler, yeni nesillere araştırmacı bir ruh kazandırmak için çalışmalıdır. Böylece, bilimsel bilgilerin bilinen gerçeklerle doğrulandığı ve zamanla değişebileceği fikri çocuklara kazandırılmalıdır. Bilimsel Süreç Becerilerinin Çocuklara Kazandırdıkları Problem çözme, zihinsel gelişim, öğrenmede kalıcılık, bilim adamı bakışı, bilimsel okur-yazarlık, laboratuvar yaklaşımıdır.

Okul Öncesi Dönemde Fen ve Doğa Eğitiminde Çocuk Gelişimci

Çocuk gelişimci, fen bilgisine meraklı ve olumlu tutum içinde olmalı, çocuklara zengin bir eğitim ortamı hazırlamalıdır. Okul öncesi dönemde, fen ve doğa eğitiminde, çocuk gelişimcinin rolleri kolaylaştıran, değişim gerçekleştiren, danışman, model olan (Rol model) olmak üzere dört grupta toplanabilir.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme
ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Fen ve Doğa Etkinlikleri-II
ÜNİTE NO 10
YAZAR Prof.Dr. FATMA GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ

GİRİŞ

Fen ve doğa etkinlikleri, sadece deneylerle değil, doğa ile ilgili kitaplar okunarak, hayvanat bahçesi, orman veya bahçe gezileri düzenlenerek, tohumlar, kayalar, kabuklar, böcekler ile ilgili koleksiyon yapmaları konusunda cesaretlendirilerek gerçekleştirilebilir. Ayrıca, drama, şarkı, bilmece, şiir, parmak oyunları ve kuklalarla daha eğlenceli ve ilgi çekici etkinlikler yapılabilir. Fen ve doğa etkinliklerinde, zamanın kullanımı, diğer önemli konudur. Dolayısıyla, materyal seçimi, sunumu ve araştırmacı bir ortam için çocuklara yeterli zaman verilmesi, fen ve doğa eğitiminde önemlidir. Fen ve doğa etkinlikleri, formel, formel olmayan ve rastlantısal olarak üç grupta sınıflandırılmıştır.

Formel Fen ve Doğa Etkinlikleri

Bu grup içerisinde, gözlem yapma, inceleme, bilgilenme, farklılıkları ve benzerlikleri keşfetme, tanımlama ve tartışma yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için çocuk gelişimci tarafından önceden planlanan etkinliklerdir. Çocuk gelişimci, gerekli araç-gereç ve materyalleri önceden hazırlar ve yapılacak etkinlik için fen köşesini düzenler. Etkinliğin başlangıcında ve devamında, çocukların ilgilerini çekebilmek için onlara açık uçlu sorular sorulur. Etkinliğin bitiminde, çocukların öğrendikleri bilgileri birbirleriyle paylaşmaları için ortam hazırlanır.

Formel Olmayan Fen ve Doğa Etkinlikleri

Bu grup içerisinde, özellikle serbest zamanlarda, çocukların çeşitli materyalleri istedikleri gibi kullanarak denemeler yapmaları yer almaktadır. Çocuk gelişimci, aktif bir planlayıcı olmasa da çocukların araştırma ve keşfetme becerilerini kullanmaları için çevresel düzenlemeler yaparak gerekli koşulları hazırlar ve rehberlik eder. Çocuk gelişimci, çocukların çevrelerindeki nesnelere etkileşime girip deneme-yanılma yoluyla araştırmaları ve keşfetmeleri için etkinliği başlatır. Bu etkinliklerde, çocukların merak duyguları üst düzeyde olduğu için kendi başına araştırıp keşfetmesi ve yaratıcılığını kullanması daha fazla gerçekleşebilmektedir.

Rastlantısal Fen ve Doğa Etkinlikleri

Bu grup içerisinde, çocukların karşı karşıya kaldıkları ve çözüm bulmaya çalıştıkları ilgilerini çeken birtakım anlık ve rastlantısal olaylar yer almaktadır. Bu süreçte, çocuk gelişimci çocuklara karşı duyarlı olmalı ve onlarla birlikte çözüm bulma çabalarını gözlemlemeli, yeni bilgiler öğrenmeleri için fırsatlar yaratmalı ve çocuğun merak duygusunu uyanık tutmalıdır. Örneğin, aniden başlayan sağanak yağışın ardından çevre gezisine çıkarak çocukların toprağın son durumunu incelemelerini, topraktan çıkan solucanları ve ortamdaki kokuyu duyuları aracılığıyla keşfetmelerini sağlayabilir.

Fen ve Doğa Etkinliklerinde Okul Öncesi Çocukları

Okul öncesi dönem çocuklarının fen ve doğa etkinliklerine bakış açısı yetişkinlerden farklıdır. Farklı Düşünürler Okul öncesi dönemdeki çocuklar, somut düşündükleri için gördükleri gerçektir. Bu nedenle, görmediklerini anlamaları zordur. Doğa anlatılırken, mutlaka somut ifadeler kullanılmalıdır. Örneğin; hava ve mevsimlerle ilgili bir konu anlatılırken hava yerine bulutlardan söz edilebilir.

Her Şeyin Merkezindedirler Erken yaşlardaki çocuklar, başkalarının da kendileri gibi düşündüğü, hissettiği ve davrandığı fikrine sahiptirler. Başkalarının ne düşündüğünü ve kendilerinden farklı düşünebileceğini anlamaları için konular, onlara kuklalar, değişik kostümler ve drama gibi yöntemlerle anlatılabilir. Yaratıcıdırılar Edindikleri bilgi ve deneyimleri temel alarak, kendi teorilerini geliştirirler. Doğada yaşadıkları deneyimler sırasında yanlış bir bilgiler ifade ettiklerinde, çocuğu direk düzeltmeden önce neden öyle düşündüğünü anlamak gerekir. Bu durumda, farklı düşünmelerini sağlamak için açık uçlu sorular sorulmalıdır. Kendileri Yapabilirler Çocuklar, en iyi öğrenmeyi, neyi, ne zaman ve nasıl yapacaklarına kendileri karar verdikleri zaman gerçekleştirirler. Doğayla ilgili deneyim kazanmaları için gerekli malzemeler sağlanmalı, yapabilecekleri etkinlikler için fırsatlar arttırılmalı ve araştırmalarına yetecek kadar zaman verilmelidir. Yeni Şeyleri Bildikleri Yollarla Öğrenmekten/Bildikleri Şeyler İçin Farklı Yollar Denemekten Hoşlanırlar Çocuklar, sırasıyla; fark etme, keşfetme, araştırma ve en sonunda değerlendirme yaparlar. Fen ve doğa ile ilgili yeni bilgiler öğretmek için hikâye ve şarkılar kullanılabilir. Çocuklar, somut şeyleri anlayabildikleri için gerçek

deneyimlere ihtiyaçları vardır. Örneğin; ocuğun bir kardelen çiçeğini saksıda veya bir kuşu evde görmesi ile doğada görmesi farklı etkiler oluşturur.

İlgi ve Yetenekleri Yönünden Birbirlerinden Farklıdırlar

Fen ve doğa ile ilgili çalışma yapılırken, çocukların hangi düzeye olduğu saptanmalı, gelişimlerine göre konularda değişiklikler yapmalı ve daha anlamlı öğrenmeler için planlamalara yer vermelidir.

Fen ve Doğa Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Fen ve doğa eğitiminde, soyut ya da anlaşılması güç kavramların ğretimi için uygun yöntem, strateji ve teknikler kullanılması öğrenmeyi kolaylaştırır. Kullanılan yöntem ve teknik arasında; kavram haritası, analogi, deney, gezi-gözlem ve inceleme, bitki yetiştirme, hayvan besleme, drama, iş birliği, bilgisayar desteği, problem çözme, proje çalışmaları, sınıfa konuk çağırma, el yapması modeller/eğitici oyuncaklar, analogi, deney ve bulunmaktadır.

Fen ve Doğa Köşesi

Fen ve doğa köşesi, çocukların deney ve gözlem yapabileceği bir özellikte kurgulanmalıdır. Çocuklara tek başlarına ya da grup hâlinde iş yapma ve bir ürün meydana getirme fırsatları taşınmalıdır. Bu köşede, çocukların doğadan toplayacakları taş, kabuk, böcek, yaprak, iek gibi malzemeler sergilenir. Çocuklar topladıkları materyallerle çeşitli koleksiyonlar yaparak, bunları birbirleri ile paylaşabilirler. Ayrıca, bu köşede, çeşitli baklagiller (fasulye, nohut, mercimek gibi) ve tohumlar (arpa, buğday gibi) da bulunur ve çocuklar konulara göre bunlarla farklı çalışmalar yapabilirler. Bu malzemeler köşede kavanozlarda saklanabilir ve çocuklar istediklerinde büyüteç ile bunları inceleme fırsatı bulabilirler. Köşede, işlenecek konuya bağlı olarak resimli kitaplar, afişler, resim bantları bulundurulabilir. Ayrıca, köşede çocukların çevreye olan duyarlılıklarını artırmak için hava grafikleri, sağlığın önemini anlatmak için, boy ve ağırlık grafikleri bulunabilir. ocuk gelişimci, etkinlik öncesinde, plan yapmalı ve kurallı çalışmalara önceden hazırlanmalıdır. Fen ve doğa köşesinin çocukların çevrelerini ve doğayı araştırma ve tanımlarına, düşündüklerini açıkça ve rahatlıkla ifade edebilmelerine, sorgulama yoluyla meraklarını tatmin etmelerine, zihinsel, dil, sosyal ve motor gelişimlerine katkıda bulunma gibi önemli yararları vardır.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Sanat Etkinlikleri-I

ÜNİTE NO 11

YAZAR Prof.Dr. OĞUZ DİLMAÇ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SANAT EĞİTİMİ

Sanat eğitimi sayesinde çocuk duyu ve düşüncelerini farklı teknikler yolu ile ifade edip beceriler kazanarak belirli bir düzeyde estetik beğeni seviyesine ulaşabilir. Çocuğun duyuşsal özellikleri bakımından dış uyaranlara en fazla açık olduğu dönem okul öncesi dönemdir. Dolayısıyla bu dönem sanat eğitimi alabileceği en iyi dönemdir. Okul öncesi dönemde sanat uygulamaları sonucunda çocuğun gerçekleştirdiği çalışmalar, çocuğun kendisini tanımlamasında önemli bir faktördür. Çocukların çizgisel dili konuşmaya başlamadan geliştiği gözönünde bulundurulursa, sanat etkinliklerinin onlar için bir çeşit düşünme dilini oluşturduğu için de önemlidir. Ayrıca okul öncesinde sanat eğitiminin temel görevi çocuğun işitme, görme ve dokunma gibi temel duyu organlarını kullanmayı öğretebilmek ve bunu yaparken de duygusal doyum sağlamaktır. Çocuğun kendilerine özgü, son derece özgür ve özel anlatım biçimlerinden dolayı okul öncesinde verilen sanat eğitimi ilkokulda verilen planlı ve programlı bir sanat eğitimine göre daha bağımsız ve spontane bir şekilde uygulamalara yer verilir.

Okul Öncesi Dönemde Sanat Etkinliklerinin Temel İlkeleri

Çocuklar sanat etkinlikleri sayesinde bir şeyler yapabilmeyi mutluluğunu ve coşkusunu yaşamayı yanı sıra kas gelişimlerini ve becerilerini artırarak estetik duygularını ve düşüncelerini de güçlendirmelerine de büyük ölçüde yardımcı olur. Çocuklarda sanat eğitimi ile beklenen bu gelişimsel özellikleri elde edebilmesi için bir takım temel ilkeleri gerçekleştirebilmesine bağlıdır.

- Sanat etkinlikleri sırasında her çocuğun bilişsel, duyuşsal, sanatsal algı ve kavramlarının farklı gelişim düzeylerine sahip olacağı göz önünde tutularak etkinlikler düzenlenmelidir.
- Sanat etkinlikleri öğrenci merkezli olacak şekilde uygulanmalı ve çocuğun algı, beceri ve yaratıcı özelliklerini yansıttığı sanat etkinlikleri katı kurallar içinde yaptırılmamalıdır.
- Sanat etkinlikleri için uygun ortam hazırlanmalı ve etkinliklerde resim çalışmalarının yanı sıra üç boyutlu etkinliklere de yer verilmelidir. Çocukların çalışmalarını özgürce dilediği gibi yapmasına imkân verilmelidir.

Okul Öncesi Sanat Uygulamalarında Eğitiminin Rolü

Okul öncesi dönemden itibaren bir eğitim verilebilmesi için yeterli bir alan bilgisi ve uygulamasına sahip eğitimciler büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenin mesleğini sevmesi bir eğitimcide olması gereken diğer bir özelliktir. Çünkü çocuklar sevindikleri, değer gördükleri bir ortamda kendilerini daha güvende hissederler ve böyle destekleyici bir ortamda sunulan öğrenme fırsatlarını daha iyi değerlendirirler. Hiç şüphesiz, böyle bir ortamın en önemli paylaşımcıları olan eğitimci ile çocuk arasında kurulacak güvene dayalı ve tutarlı bir ilişki, eğitimin kalitesini de artıracaktır.

Okul Öncesi Dönemde Çocuk Resimlerinin Gelişim Evreleri ve Özellikleri

Okul öncesi dönemde çocuğa sanat etkinliklerini amacına uygun bir şekilde verebilmek için çocuğun çizgisel gelişim özelliklerini bilmek son derece önemlidir. Çocuk resimlerin sözcüklerden daha güçlü bir ifade aracı olduğu keşfedilmesi 19. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Bu tarihten itibaren çocuğun iç dünyası ile ilgili ipuçları elde etmede çocuk resimlerinden yararlanılmaya ve hatta çocuk resimlerinden çocuğun zekâsını ölçmeye yönelik ölçümlerin geliştirilmeye başlandığı görülmektedir. Luquet, Britch, Kellog ve Lowenfeld gibi bilim adamlarının başı çektiği bir grup çocuk çizimlerinin çocuğun fiziksel ve bilişsel anlamda gelişimsel özelliklerine benzer şekilde bir gelişim süreçleri içerdiğini keşfederek bu konu üzerine çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalar sonucunda çocuk çizimlerinin gelişim evreleri şu şekilde ayrılmıştır:

- Karalama evresi (2-4 yaş arası, kişisel ifadenin başlangıcı),
- şema öncesi evresi (4-7 yaş arası, ilk sembolik girişimler),
- şematik evre (7-9 yaş arası, sembolleştirme kavramının başlaması),
- ergenlik öncesi evre (9-11 yaş arası, resimde gerçekliğin ortaya çıkışı),
- mantık çağı (11-13 yaş arası, olayların sebeplerini sorgulama dönemi),
- ergenlik krizi (13 yaş ve sonrası, olaylara ilişkin karar verme dönemi).

Bu gelişim evreleri çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminin bir göstergesidir. Dolayısıyla çocuğun

yaşına göre gelişiminde bir geçikme veya ilerlemenin olup olmadığının belirlenebilmesi için bu gelişim evrelerinin bilinmesi gerekmektedir.

Okul Öncesi Dönemde Çocuk Resimlerinin Özellikleri

Her çocuğun bilişsel, duyuşsal ve fiziksel açıdan farklı özellikleri, eğilimleri olmasına rağmen çocuk resimlerini gruplara ayırmamız mümkündür. Bu özelliklerin eğitimciler tarafından bilinmesi, çocuğun sanatsal etkinlikleri gerçekleştirirken, onlara doğru bir yaklaşımda bulunmaları açısından, son derece önemlidir. Çocuk resimlerinin genel olarak dört temel özelliği vardır. Bunlar: düzleme özelliği, tamamlama özelliği, boy hiyerarşisi, saydamlık özelliğidir. **Sanat Etkinlikleri İçin Ortam**

Düzenleme

Sanat eğitimi yolu ile öğrenciye kazandırılmak istenen davranışlarda başarıya ulaşabilmek için kaliteli eğitimcilere olduğu kadar uygun bir eğitim ortamına da ihtiyaç vardır. Sanat etkinliklerinin gerçekleştirileceği eğitim ortamı temiz, aydınlık, iyi ısıtılmış, havalandırılmış ve güvenli olmalıdır. Bu ortamlar çocukların, gerek bireysel gerek grup hâlinde, sağlık açısından güvenli sanat materyallerini kullanarak özgün ürünler ortaya çıkarıp kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayacağı için davranışlarını da olumlu etkileyecektir. Eğitim ortamında çocukların aynı anda farklı faaliyetlerde bulunabileceği göz önünde tutularak düzenlemeler yapılmalıdır. Sessizlik ya da az hareket gerektiren faaliyet alanlarının birbirine yakın olması ve eğitimcinin çocukları aynı anda görebilecek bir konumda olması son derece önemlidir.

Sanat Alanları

Çocukların yeni fikirler ve özgün ürünler ortaya koymalarına olanak tanımayı amaçlayan, yaratıcılıklarını geliştirmelerine olanak sağlayan, çeşitli malzemelerle etkileşime geçerek keşifler yapabileceği ve farklı deneyimler yaşayabileceği bir alandır. Bu çalışmalar sırasında çocukların estetik algıları gelişir. Sanat etkinlikleri sırasında farklı malzeme ve teknikler kullanılması hem çocuğun ilgisini artıracak hemde farklı materyaller kullanarak el becerileri artırması sağlanmış olacaktır. Okul öncesinde boyama, kâğıt-karton, atık malzemeler, yoğurma malzemeleri ile farklı çalıştırmalar yaptırılabilir.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme
ÜNİTE ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Sanat Etkinlikleri-II
ÜNİTE NO 12
YAZAR Prof.Dr. OĞUZ DİLMAÇ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SANAT EĞİTİMİ

Sanat eğitimi okul öncesi dönemde çocuğun fiziksel, düşünsel ve duygusal gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Uygun fiziki ortamda gerçekleştirilen etkinlikler, çocuğun psikomotor becerilerinin yanı sıra el ve göz koordinasyonunun gelişmesini de sağlar. Etkinlikler sırasında çocuğa sunulacak yeni malzemeler ve teknikler çocuğun merakını artırarak çözüm yolları bulmaya sevk eder. Bu dönemde çocuğun sahip olduğu en önemli malzeme zengin hayal güçleridir ve sanat etkinlikleri onlara göre bir oyun olduğu için kendiliklerinden severek çalışırlar. Bu nedenle eğitmen uygulamaları belirlerken mutlaka çocuğun gelişim özelliklerini bilmesi, ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması gerekir. Ayrıca etkinlik seçimlerinde yaratıcı düşünce, eleştirel bakış, paylaşım, iş birliği ve iletişim becerilerinin gelişmesinde olumlu yönde katkı sağlayacak uygulamalar seçilmelidir. Sanat eğitimi, yalnızca sınıflarda uygulanan iki veya üç boyutlu çalışmalarla sınırlı değildir. Sanat eğitiminin gerçekleştirilebileceği yerler arasında müzeler ve sanat galerileri de bulunmaktadır. Müze uygulamaları, çocukların kültürel, tarihsel ve sanatsal ürünlerle karşılaştıkları ve onların sosyal, duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerini doğrudan etkileyebilecek bir ortamdır. Ayrıca müze ziyaretleri çocuğa zengin yaşantılar sunar. Okul öncesi dönemde çocuğun doğal merak duygusunu besleyecek yaşantılar sunulması yaratıcılığını farklı alanlarda kullanabilmesi açısından önemlidir.

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SANAT EĞİTİMİ UYGULAMALARININ SEÇİMİ VE ÖZELLİKLERİ

Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından 2013 yılında yayımlanan Okul öncesi eğitim programı incelendiğinde çocukların öğrenme gereksinimleri ve öğrenme stillerine uygun ortamlarda kendilerini farklı yollarla ve özgün bir biçimde ifade etmeleri için gerekli olan fırsatlar yaratılması gerektiği üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu amaçla öğrenme sürecinde farklı materyaller, farklı yöntem ve tekniklerle çocukların bireysel farklılıkları desteklenmelidir. Programda yaratıcılık, ayrı bir alan olarak ele alınmamış, kazanım ve göstergelerde vurgulanmıştır [2]. Bu programın başarılı olabilmesi için düş gücü/yaratıcılığı yüksek öğretmenlere büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Yaratıcılık programın başarıya ulaşmasında kritik bir kavramdır. Okul öncesi dönemde sanat etkinlikleri çocuğun düş gücünün/yaratıcılığının gelişmesinde en önemli yardımcılarından biridir. Bu dönem çocukları yaratıcı düşüncelerini iki ya da üç boyutlu etkinliklerle aktarabilirler. Bu çalışmalar çocukların yaratıcılıklarının gelişmesine yardım ederken aynı zamanda kendilerini ifade edebilmelerine, eleştirel bakış, paylaşım ve işbirliği gibi becerilerin gelişmesine de imkân sağlar. Eğitmenlerin etkinlikleri seçerken çocukları merkeze almaları ve onların gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Bunların yanı sıra etkinlikler programın amaç ve kazanımları göz önünde tutularak hazırlanmalıdır. Çocukların gerçekleştirdiği sanat etkinliklerinde, göz önünde tutulması gereken önemli noktalardan bazıları şunlardır;

- Etkinliklerde sonucun değil sürecin ön planda olması gerekir.
- Birbirinin benzeri olan çalışmaların çıkmasını beklenmemelidir. Bütün çocukların birbirine benzeyen çalışmalar yaptığı etkinliklerin yaratıcılığı geliştirmesi beklenemez.
- Çocukların kendi hayal gücünü, düşüncesini rahatlıkla ortaya koyabilecekleri etkinliklere yönlendirilmelidir.
- Sanat uygulamalarının seçiminde yiyecek maddelerinin sanat materyali olarak kullanılmasından kaçınılmalıdır.
- Sanat uygulamalarında çocuklara sürekli bilindik alışlagelmiş malzemeler vermek yerine farklı kültürlere, tarzlara, dönemlere ait müzikler, dergi ve takvimlerden fotoğraflar veya sanat kitaplarından resimler gösterilebilir. Etkinlikler sırasında uzmanlardan tekniğin gösterilmesi ile ilgili destek alınabilir.
- Parmak boya, pastel boya, sulu boya, baskı teknikleri, ebru, kolaj, atık malzeme vb. değişik teknikler çocukların gelişim düzeylerine ve okul öncesi programın amacına uygun bir şekilde kullanılabilir. Bunların yanı sıra küçük el kaslarının gelişimi için kağıt hamuru, tuz seramiği ve yoğurma maddeleri

de kullanılabilir.

- Eğitimcileri okul öncesi sanat etkinliklerini belirlerken eğitim sürecinin başarıya ulaşması için doğru etkinlikleri seçmelidir.

OKULÖNCESİ DÖNEMDE YAPILAN YARATICI SANAT ETKİNLİKLERİ

Okul öncesi eğitim programının genel amacı, çocukların topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektir. Bunun doğal sonucu olarak eğitimin genel amacına ulaşabilmesi için yaratıcılığa büyük önem verilmesi gerekmektedir. Okul öncesi dönemde çocuğun yaratıcı düşüncelerinin geliştirmede çocuğun merak, ilgi ve keşfetme eğilimlerini doğru bir şekilde

yönlendirmek büyük önem taşımaktadır. Yaratıcılık her bireyin sahip olduğu, geliştirilebilir veya engellenebilir bir özelliktir. Yaratıcı bireyler yetiştirmek için, küçük yaşlardan itibaren oyun, spor, müzik, zekâ oyunları, deneyler gibi faaliyetlerin yanı sıra resim ve üç boyutlu çalışmalarında

yaptırılması çocukların yaratıcılıklarının geliştirmesi açısından son derece önemlidir. Çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilmek için eğitimciler etkinliklerde şu noktalara dikkat etmelidir;

- Eğitimci çocuklara yaratıcılıklarını geliştirecek ortamı sağlamak ve yaratıcılığını daha verimli bir şekilde kullanmasında doğru yöntem ve teknikleri uygulamalıdır.
- Sanat etkinlikleri sırasında onu cesaretlendirerek merakını pekiştirmelidir.
- Sanat etkinliklerinin seçiminde çocukların algılarını zenginleştirebilecek gözlem ve hafıza eğitimine önem verilmelidir.
- Etkinliklerde çocukların düşüncelerini belli bir noktada yoğunlaştırıp, derinlemesine düşünmelerine fırsat verilmelidir.
- Çocuğun etkinlikler sırasında yaptığı çalışmalar sınıf içerisinde sergilenmelidir.
- Sanat etkinliklerinde sürekli aynı çalışmaları yaptırılmamalı, farklı malzeme ve tekniklerle yeni biçimler arayıp bulmalarına ve bunları yorumlamalarına imkân sağlanmalıdır.
- Etkinlikler sırasında çocukların duyuları ve duyguları uyarılmalıdır.
- Etkinliklerde çocuğa özgür düşünme olanağı verilmelidir.
- Çocuklarla, tasarlanan yaratıcı sanat etkinlikleri hakkında konuşulmalı, onların kavramları öğrenmelerine ve bu kavramları sözel olarak ifade etmelerine olanak sağlanmalıdır. Okul öncesi dönemde sanat etkinliklerini dört temel başlık altında toplayabiliriz. İki veya üç boyutlu olarak yaptırılacak bu uygulama grupları şunlardır; Boya çalışmaları, kağıt çalışmaları, yoğurma çalışmaları ve artık malzeme çalışmaları.

OKULÖNCESİNDE MÜZE EĞİTİMİ

Sınıfta yapılan etkinliklerin dışında çocuğun gelişimini destekleyecek diğer bir uygulamada müze gezileridir. Eğitim sürecinde yaşantının ve özellikle anlamlı yaşantılar geçirmenin önemini, ifade eden eğitimcilerin başında John Dewey gelmektedir. Bu nedenle müzeler bu amaca en uygun kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gün geçtikçe yeni bir işlev kazanan müzeler sergileme işini eğitim amacı ile de yapmaya başlamış, eğitimde gerek alanla ilgili uzmana yönelik, gerekse halka yönelik olarak planlama ve uygulama yoluna gidilmiştir. Geçmişte kaybedilmiş olan önemli kültür parçalarının olduğu yer olan müzeler, şimdilerde artık eğitimde temel ve otantik bir alan olarak kabul edilmektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar için, yeni bir yere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek ve gerçek şeylerle karşılaşmak çok güdüleyici ve uyarıcı olabilir ve okulda edindikleri bilgileri bir bakış açısına yerleştirebilirler. Müzeler çocuklara bu sayılan özellikleri sağlayabilecek en önemli ortamlardır. Ayrıca çocuklara alternatif öğrenme yolları ile karşılaşma olanağı verir.

OKULÖNCESİ SANAT EĞİTİMİNDE DİSİPLİNLER ARASI ÇALIŞMALARIN ÖNEMİ

Disiplinlerarası öğretim, geleneksel konu alanlarının belirli kavramlar etrafında anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek sunulması olarak tanımlanabilir. Disiplinlerarası öğrenme; iki veya daha fazla alanın, her bir alandaki öğrenmenin gelişimini sağlamak amacı ile bağlantılarla birleştirilmesidir. Disiplinlerarası öğrenme programı öğretmenlere, öğrenciler için motive edici öğrenme deneyimleri oluşturma ve programını uygulamada yeni seçenekler bulma olanakları sağlar. Disiplinlerarası öğrenme kavramı, her alanın kendi bütünlüğünü ve kendine özgünlüğünü kabul ederek alanlar arasındaki ilginin farkındalığını geliştirir. Disiplinlerarası yaklaşım bir ders saati içerisinde biraz tarih, biraz coğrafya, biraz matematik ya da müzik işlemek değildir. Böyle uygulamalar yapay birleşmelerdir. Bunun yerine öğretimde farklı disiplinlere ait bilgi ve becerilerin ortak bir tema etrafında etkili ve anlamlı bir şekilde birleştirilmesi gerekmektedir. Disiplinlerarası yaklaşım, çeşitli disiplinlerin bilgi ve becerilerini sentezlemeyi ve analiz etmeyi gerekli kılar. Bu durum öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine katkıda bulunmaktadır.

OKULÖNCESİ SANAT EĞİTİMİNDE DEĞERLENDİRME

Eğitimin bütün alanlarında öğrencinin hedeflenen bilgi ve beceriyi ne ölçüde kazandığını anlamak, uygulanan eğitim programlarının başarısını belirleyebilmek için ölçme ve değerlendirme gereklidir. Sanat eğitimi diğer alanlara göre daha karmaşık yapıya sahiptir. Buna rağmen bu alanda ölçme ve değerlendirme son derece subjektif ölçümlerle yapılmaktadır. Oysa sanat eğitimi, yaratıcı düşünme, beceri, tutumlar, ilgiler ve öğrenme şekilleri gibi duyuşsal ve devinimsel özellikleri bünyesinde

barındıran bir alandır. Okul öncesi çocuğun sanat etkinliklerinin değerlendirilmesi de bu dönemde dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır;

- Okul öncesi öğretimin genel özellikleri olan öğrenci merkezli ve süreç temelli öğretim amaçları dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla bu dönemde değerlendirme oldukça güçtür ve gözden kaçırılacak ayrıntıları içermektedir.
- Okul öncesi sanat etkinliklerinin değerlendirilmesinde süreç ve bütünlük ön plana çıkmaktadır.
- Çocukların sanat etkinliklerinde ortaya koydukları bütün çalışmalar eğitimcinin çocuğu tanımasını ve değerlendirmeye ilişkin gözlem yapmasına yardımcı olmaktadır. Sanat etkinliklerinin değerlendirilmesi, etkinlik süresince çocuğun gelişim özellikleri hakkında bilgi verir. Bu durum okul öncesi eğitimcisinin öğretim sürecine ilişkin olarak program geliştirmesi için de önemlidir.
- Okul öncesi dönemde kullanılacak değerlendirme araçları olarak şu dört unsuru görmekteyiz: Gözlem, süreç ürün dosyaları / portfolyolar, görüşmeler ve durum çalışması.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Dışı Öğrenme I

ÜNİTE NO 13

YAZAR Prof.Dr. CEYHUN OZAN

OKUL DIŞI ÖĞRENMENİN TANIMI VE KURAMSAL TEMELLERİ

Eğitim, yalnızca sınıf duvarlarıyla sınırlı olmayan, yaşamın her alanında deneyimlerle şekillenen bir süreçtir. Çocuklar, çevreleriyle kurdukları etkileşimler, gözlemler ve keşifler aracılığıyla öğrenmeyi sürekli olarak deneyimlerler. Bu bağlamda okul dışı öğrenme, sınıf ortamı dışında gerçekleşen, planlı ya da kendiliğinden gelişen öğrenme etkinliklerini kapsar. Müzeler, kütüphaneler, doğa alanları, kültürel merkezler, yerel pazarlar ve dijital ortamlar bu süreçte önemli rol oynar. Falk ve Dierking, okul dışı öğrenmeyi gerçek yaşamla bağlantılı, doğrudan deneyimlere dayalı ve etkileşimli ortamlarda yürütülen bir öğrenme biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu yönüyle okul dışı öğrenme, çocukların bilgiyi yalnızca duyararak değil, yaşayarak, dokunarak ve deneyimleyerek edinmesini sağlar.

Kuramsal açıdan, okul dışı öğrenme çeşitli yaklaşımlara dayanır: John Dewey öğrenmenin yaşamla doğrudan ilişkili olması gerektiğini vurgular. Ona göre çocukların yaşantıları, eğitim programının temelini oluşturmalıdır. Örneğin, bir müze gezisi yalnızca tarihi eserlerin görülmesi değil, geçmişle bugün arasında anlamlı bir bağ kurma fırsatıdır. David Kolb, Deneyimsel Öğrenme Modeli'nde öğrenmenin bir döngü hâlinde ilerlediğini belirtir: somut deneyim, yansıtıcı gözlem, soyut kavramsallaştırma ve aktif uygulama. Çocuklar bir doğa yürüyüşünde yaprak topladıklarında somut deneyim yaşar, gözlemlerini tartıştıklarında yansıtıcı gözlem yapar, öğrendiklerini kavramsallaştırır ve yeni etkinliklerde uygular. Vygotsky'nin Yakınsak Gelişim Alanı (ZPD) yaklaşımı ise yetişkin rehberliğinde gerçekleşen etkinliklerin, çocukların tek başına yapamayacakları görevleri öğrenmelerine olanak tanıdığını gösterir. Örneğin, bir pazarda alışveriş yaparken öğretmenin rehberliğiyle para kullanmayı öğrenen çocuk, zamanla bu beceriyi bağımsız şekilde geliştirebilir. Bu kuramsal temeller, okul dışı öğrenmenin yalnızca ek bir faaliyet değil, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişiminde kritik rol oynayan bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

OKUL ÖNCESİNDE OKUL DIŞI ÖĞRENMENİN ÖNEMİ VE KATKILARI

Okul öncesi dönem, gelişimin en hızlı ilerlediği ve öğrenme potansiyelinin en yüksek olduğu yılları kapsar. Bu dönemde okul dışı öğrenme etkinlikleri, çocukların sınıfta edindikleri bilgileri günlük yaşamla bütünleştirmelerine olanak tanır.

Bilişsel gelişim: Rickinson vd. doğrudan deneyimlerin çocuklarda kavram gelişimini hızlandırdığını, problem çözme becerilerini geliştirdiğini ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını artırdığını belirtir.

Örneğin, bir botanik bahçesi ziyareti, çocukların bitki türlerini tanımasının yanı sıra gözlem yapma ve sınıflandırma becerilerini de geliştirir.

Sosyal-duygusal gelişim: Vygotsky'nin kuramına uygun olarak, alan gezileri ve grup çalışmaları çocukların paylaşma, sıra bekleme, yardımlaşma ve empati becerilerini güçlendirir. İsveç'te yapılan bir araştırma, açık hava etkinliklerinin çocuklarda sosyal sorumluluk bilincini artırdığını göstermiştir.

Dil gelişimi: Falk ve Dierking, müze ziyaretlerinde çocukların yeni kelimeler öğrenerek kelime dağarcıklarını genişlettiklerini ortaya koymuştur. Örneğin, bir akvaryum gezisinde çocuk "mercankaya" ya da "yosun" gibi yeni kavramlarla tanışır ve bunları iletişimde kullanma fırsatı bulur.

Motor gelişim: O'Brien ve Murray, İngiltere'deki Forest School uygulamalarında düzenli açık hava etkinliklerinin hem büyük kas hem de ince motor becerilerini geliştirdiğini saptamıştır. Tırmanma, koşma ve bahçe çalışmaları çocukların koordinasyon, denge ve fiziksel dayanıklılığını artırır.

Sonuç olarak, okul dışı öğrenme çocukların yaşam boyu öğrenme alışkanlıklarının temellerini erken yaşta atmalarına katkı sağlar.

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI

Okul dışı öğrenme ortamları eğitim alan yazınında genellikle dört ana kategoride ele alınmaktadır:

Doğa Temelli Öğrenme

Doğal çevrede yapılan gözlem ve etkinlikler çocukların ekolojik farkındalık kazanmalarını sağlar. Parklar, ormanlar, botanik bahçeleri ve mevsimsel değişimleri inceleme etkinlikleri bu kategoriye girer. Çocuk, bir ağaçtaki değişimleri gözlemleyerek doğa ile duygusal bağ kurar.

Kültür Temelli Öğrenme

Müzeler, sanat galerileri, kütüphaneler, tiyatrolar ve tarihi alanlarda yürütülür. Çocukların kültürel kimliklerini geliştirmelerine ve estetik duyarlılık kazanmalarına katkı sunar. Örneğin, bir müze gezisinde çocuk yalnızca tarihi eser görmez; aynı zamanda geçmişle bağ kurar, kültürel mirasa saygı duymayı öğrenir.

Toplum Temelli Öğrenme

Yerel pazarlar, belediye tesisleri, küçük işletmeler ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan etkinlikler bu gruptadır. Çocuklar bu ortamlarda günlük yaşam becerileri kazanır. Bir pazar gezisinde sayma, ölçme ve para kullanma becerileri gelişirken, satıcılarla iletişim kurmaları dil gelişimlerine katkı sağlar.

Dijital Teknoloji Temelli Öğrenme

Sanal müze turları, artırılmış gerçeklik (AR), sanal laboratuvarlar ve çevrim içi atölyelerle gerçekleşir. Bu yöntem, özellikle erişimin sınırlı olduğu durumlarda önemlidir. Ayrıca STEM ve STEAM etkinliklerini destekler; örneğin, artırılmış gerçeklik tabanlı doğa inceleme uygulamaları sayesinde çocuklar bitki ve hayvan türlerini daha kolay tanırlar. OECD dijital araçların bireyselleştirilmiş öğrenmeye olan katkısını vurgulamaktadır.

PLANLAMA SÜRECİ

Okul dışı öğrenme etkinlikleri ancak iyi bir planlama ile güvenli, etkili ve verimli biçimde yürütülebilir.

Amaç ve Çıktılar: Etkinliklerin eğitim programındaki kazanımlarla ilişkilendirilmesi gerekir. Örneğin, fen eğitimi için yapılan bir bahçe gezisi, doğrudan gözlem yapma ve sınıflandırma becerileriyle ilişkilendirilmelidir.

Mekân Seçimi ve Ön Ziyaret: Mekânın pedagojik potansiyeli, güvenliği ve erişilebilirliği değerlendirilmelidir. Ön ziyaret, öğretmenin riskleri belirlemesine ve etkinliği mekâna göre uyarlamasına olanak tanır.

Güvenlik ve Risk Değerlendirmesi: Çocukların güvenliği temel önceliklidir. Risk yönetimi yalnızca tehlikeleri ortadan kaldırmak değil, çocuklara güvenli sınırlar içinde keşif yapma olanağı sunmaktır.

Materyal ve Kaynak Planlaması: Gözlem formları, büyüteçler, tabletler gibi materyaller önceden hazırlanmalıdır. Eksikliklerin etkinlik günü fark edilmesi öğrenme verimliliğini düşürür.

Aile ve Paydaş Katılımı: Ailelerin bilgilendirilmesi, gönüllü katılımı ve etkinlik sonrasında geri bildirim alınması öğrenme çıktılarının kalıcılığını artırır. Ayrıca yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'ların katılımı süreci zenginleştirir.

TÜRKİYE VE DÜNYADA OKUL DIŞI ÖĞRENME

Türkiye'de okul dışı öğrenme, 2006'da yenilenen okul öncesi eğitim programı ile sistematik hâle gelmiştir. Güncel 2024 MEB programında ise açık hava etkinlikleri, alan gezileri ve toplumsal katılım projeleri önerilmektedir. Ancak uygulama fırsatları bölgesel imkânlarla göre değişmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde ulaşım ve materyal eksikliği nedeniyle bu tür etkinliklerin düzenliliği sınırlıdır. Dünya örnekleri incelendiğinde: Finlandiya'da orman anaokulları çocukların haftanın büyük bölümünü doğada geçirmelerini zorunlu kılar. İskoçya'da Curriculum for Excellence programı, açık hava öğrenmeyi tüm kademelerde temel yaklaşım olarak benimser. Yeni Zelanda'da Te Whāriki programı, çocukların aile, toplum ve çevre ile bütünlük öğrenme deneyimleri yaşamasını hedefler. ABD'de Smithsonian Enstitüsü gibi kurumlar, çocuklara özel tasarlanmış programlarla okul dışı öğrenmeyi destekler. Bu örnekler, okul dışı öğrenmenin yalnızca gezilerden ibaret olmadığını, ulusal öğretim programlarının ayrılmaz bir parçası olarak benimsendiğini göstermektedir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Okul dışı öğrenme, erken çocukluk eğitiminde çocuklara yaşamla bağlantılı, çok yönlü ve deneyimsel öğrenme fırsatları sunar. Bu öğrenme biçimi, bilişsel, sosyal-duygusal, dil ve motor gelişimi desteklerken aynı zamanda çocukların öz güven, çevresel farkındalık ve toplumsal sorumluluk bilincini geliştirir.

Başarılı okul dışı öğrenme uygulamaları için: Öğretmenlerin yeterliklerinin geliştirilmesi, Aile ve toplum desteğinin artırılması, Güvenli ve planlı etkinliklerin uygulanması, Dijital teknolojilerin pedagojik amaçlarla kullanılması önemlidir. Türkiye'de okul dışı öğrenmenin gelişimi, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler ve yerel iş birlikleriyle güçlendirilebilir. Uluslararası örnekler ise bu sürecin eğitim politikalarıyla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, okul dışı öğrenme yalnızca akademik başarıyı artıran bir araç değil; çocukların yaşam boyu öğrenme alışkanlığı kazanmasına, yaratıcı, sorumlu ve bilinçli bireyler olarak yetişmesine katkı sağlayan vazgeçilmez bir eğitim yaklaşımıdır.

DERS ADI Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme

ÜNİTE ADI Okul Dışı Öğrenme II

ÜNİTE NO 14

YAZAR Prof.Dr. CEYHUN OZAN

OKUL DIŞI ÖĞRENME ETKİNLİKLERİNİN UYGULANMASI

Okul dışı öğrenme, öğrencilerin sınıfın sınırlarını aşarak farklı ortamlarda öğrenme deneyimleri kazandıkları bir yaklaşımı ifade eder. Bu etkinlikler yalnızca öğrencilerin motivasyonunu artırmakla kalmaz, aynı zamanda bilgilerin somutlaştırılmasını ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlar. Çocukların öğrenme sürecinde çevreyle kurdukları etkileşim, soyut bilgilerin somut deneyimlere dönüşmesini kolaylaştırır. Örneğin fen bilgisi dersinde fotosentez konusunun sınıfta anlatılmasıyla birlikte bir botanik bahçesinde yapılan gözlemler birleştirildiğinde, çocukların kavramı anlamaları daha derinlikli hâle gelir. Sosyal bilgilerde toplumla ilgili değerlerin işlenmesi bir belediye ziyareti ile desteklendiğinde, çocukların sosyal sorumluluk bilinci gelişir. Sanat alanında müze ziyaretleri, çocukların estetik duyarlılıklarını güçlendirir ve yaratıcılıklarını besler. Bu etkinliklerin başarısı, planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinin birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanmasına bağlıdır.

Uygulama Öncesi Hazırlık

Okul dışı öğrenmenin etkinliği, uygulama öncesinde yapılan ayrıntılı hazırlıklarla doğrudan ilişkilidir. Öğretmenlerin, hangi kazanımların hedeflendiğini netleştirmesi gerekir. Kazanımlar yalnızca bilişsel alanı değil, duyuşsal ve psikomotor alanları da kapsamalıdır. Etkinliklerin programdaki amaçlarla bağlantısı kurulmalı, çocukların gelişim düzeyine uygunluğuna dikkat edilmelidir. Mekân seçimi bu aşamada belirleyici bir unsurdur. Çocukların güvenli şekilde hareket edebilecekleri, pedagojik açıdan anlamlı, erişilebilir ve yaş düzeyine uygun ortamların tercih edilmesi önemlidir. Örneğin okul öncesi dönemdeki çocuklar için doğal ortamlar, parklar veya küçük ölçekli müzeler daha uygunken, daha büyük yaş grupları için bilim merkezleri veya sanayi tesisleri seçilebilir.

Öğretmenlerin uygulama öncesinde mekâna giderek keşif yapması, riskleri görmesi ve gerekli önlemleri alması sürecin güvenliği açısından kritiktir. Resmî izinlerin alınması, veli bilgilendirmelerinin yapılması ve gerekli materyallerin hazırlanması da hazırlık sürecinin parçalarıdır. Öğrencilerin etkinlik öncesinde bilgilendirilmesi, onların daha bilinçli ve istekli katılım göstermelerini sağlar. Çocuklara yaşlarına uygun bir dille neler yapılacağı, hangi kurallara uyulacağı, nasıl davranılması gerektiği açıklanmalıdır. Ayrıca ön bilgilendirme aşamasında etkinlikle ilgili merak uyandırıcı sorular sormak, çocukların motivasyonunu artırır ve öğrenme sürecine aktif katılımlarını sağlar.

Uygulama Sırasında Öğretmenin Roller

Okul dışı öğrenme etkinliklerinde öğretmen birden fazla rolü aynı anda üstlenir. Lider rolü, etkinliğin planlanan şekilde yürütülmesini, zamanın etkin kullanılmasını ve grup düzeninin sağlanmasını içerir. Rehber rolü, çocukların dikkatlerini belirli noktalara çekmek, sorularını yanıtlamak ve gözlemlerini yönlendirmekten oluşur. Kolaylaştırıcı rol ise çocukların aktif katılımını teşvik etmeyi, iş birliği ve etkileşimi desteklemeyi gerektirir. Öğretmenin bu rolleri başarıyla yerine getirmesi, çocukların etkinlikten maksimum verim almalarını sağlar.

Örneğin bir doğa yürüyüşünde öğretmen, lider olarak grubun güvenliğini sağlar; rehber olarak çocuklara bitkiler hakkında sorular yöneltir; kolaylaştırıcı olarak ise çocukların topladıkları örnekleri tartışmaya açar. Araştırmalar, öğretmenlerin bu süreçte pasif bir gözlemci olmak yerine aktif bir etkileşim sağlayıcı olduklarında çocukların öğrenme düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Öğretmen, çocukların kendi sorularını sormalarına ve keşif yapmalarına fırsat tanımalı, onların farklı öğrenme stillerine uygun deneyimler yaşamalarını desteklemelidir.

Çocukların Güvenliği

Okul dışı öğrenme etkinliklerinde güvenlik, planlamanın en önemli boyutudur. Çocukların fiziksel ve duygusal güvenlikleri sağlanmadan etkinlikten beklenen kazanımlar elde edilemez. Bu nedenle öğretmenler uygulama öncesinde risk analizi yapmalı, mekânın güvenlik koşullarını değerlendirmeli ve gerekli önlemleri almalıdır. Çocukların küçük gruplar hâlinde hareket etmesi, her grubun başında bir yetişkin bulunması ve etkinlik alanının sınırlarının belirlenmesi güvenliği artıran önlemlerdir. Ayrıca

ilk yardım çantasının hazır bulundurulması, acil durum iletişim planının oluşturulması ve öğretmenlerin temel ilk yardım bilgisine sahip olmaları gerekir.

Fiziksel güvenlik kadar, duygusal güvenlik de önemlidir. Çocukların kendilerini ifade edebildikleri, soru sorabildikleri ve gerektiğinde yardım isteyebildikleri bir ortam oluşturulmalıdır. Çocukların kaygı yaşamadan etkinliklere katılması, onların öğrenmeye daha açık olmalarını sağlar. Güvenli bir ortam aynı zamanda çocukların sosyal etkileşimlerini artırır ve etkinliklerden daha fazla keyif almalarına katkı sunar.

ETKİNLİK SONRASI DEĞERLENDİRME

Okul dışı öğrenme sürecinin kalıcı hâle gelmesinde etkinlik sonrası yapılan değerlendirmeler kritik bir rol oynar. Değerlendirme, yalnızca bilgi ölçmeye değil, sürecin tamamına yönelik bir yansıtma çalışmasına dayanır. Öğrencilerin deneyimlerini paylaşmaları, yaşadıklarını önceki bilgileriyle ilişkilendirmeleri öğrenmenin pekişmesini sağlar. Resim, drama, hikâye anlatma veya grup tartışmaları gibi farklı yöntemlerle çocukların yansıtma yapmaları teşvik edilmelidir.

Öğretmen gözlemleri de bu aşamanın önemli bir parçasıdır. Öğrencilerin katılım düzeyleri, ilgi alanları, grup içindeki etkileşimleri ve problem çözme davranışları gözlemlenerek kayıt altına alınmalıdır. Bu gözlemler hem çocukların bireysel gelişimlerini desteklemeye hem de gelecekteki etkinliklerin daha iyi planlanmasına katkı sağlar. Ayrıca aile katılımı da bu süreçte önemli bir unsurdur. Ailelerle yapılan paylaşımlar, öğrenilenlerin evde de sürdürülmesine yardımcı olur. Öğrencilerin aileleriyle deneyimlerini paylaşmaları, öğrenmenin yaşam boyu devam etmesine katkı sağlar.

KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Okul dışı öğrenme etkinlikleri planlı bir şekilde yürütülse de çeşitli sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Hava koşulları, etkinliğin verimliliğini doğrudan etkileyebilir. Ani yağışlar, aşırı sıcaklar veya mekânın fiziksel koşulları sürecin aksamasına yol açabilir. Bu nedenle öğretmenler her zaman alternatif planlar geliştirmelidir. Katılım sorunları da sık görülen bir durumdur. Bazı öğrenciler yeni ortamlara uyum sağlamakta güçlük çekebilir veya etkinliklere katılmada isteksiz olabilir. Bu tür durumlarda öğretmenlerin ön hazırlıkta merak uyandırıcı etkinlikler planlaması ve öğrencilerin ilgi alanlarını sürece katmaları önemlidir.

Grup yönetimi de etkinliklerin başarısını etkileyen kritik bir faktördür. Kalabalık grupların kontrolü zor olabilir. Öğretmenler küçük gruplar oluşturmalı, her gruba sorumlu bir yetişkin atmalı ve net kurallar koymalıdır. Böylece hem güvenlik sağlanır hem de öğrenme süreci daha etkili hâle gelir. Ayrıca materyal eksiklikleri, ulaşım sorunları veya iletişim aksaklıkları da karşılaşılan diğer güçlükler arasındadır. Bunların çözümü için öğretmenlerin önceden plan yapması, gerekli kontrolleri gerçekleştirilmesi ve alternatif senaryolar geliştirmesi gerekir.

ÖRNEK OKUL DIŞI ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

Okul dışı öğrenme etkinlikleri farklı kategorilerde değerlendirilebilir. Doğa temelli etkinliklerde öğrenciler çevreyi tanır, doğal kaynakları gözlemler, bitki ve hayvanları inceler. Bu tür etkinlikler çocuklarda çevre bilincini geliştirir, doğa sevgisini artırır ve gözlem becerilerini destekler. Kültür temelli etkinliklerde müze, sanat galerisi veya tarihi mekân ziyaretleri yapılır. Çocuklar farklı kültürel unsurları tanıyarak tarihsel bilinç kazanır ve estetik değerler geliştirir. Toplum temelli etkinliklerde pazar gezileri, belediye ziyaretleri veya farklı meslek gruplarıyla tanışma gibi uygulamalar vardır. Bu etkinlikler çocukların toplumsal sorumluluk duygusunu artırır.

Teknoloji temelli etkinlikler ise günümüzde önem kazanmaktadır. Sanal müze gezileri, artırılmış gerçeklik uygulamaları veya çevrim içi sergiler, öğrencilerin mekânsal sınırlılıkları aşmalarına imkân tanır. Böylece dünyanın farklı yerlerindeki kültürel ve bilimsel zenginliklere erişim mümkün hâle gelir. Bu örneklerin ortak noktası, etkinlik öncesi hazırlık, uygulama, değerlendirme ve güvenlik süreçlerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasıdır.

OKUL DIŞI ÖĞRENMEDE TEKNOLOJİ KULLANIMI

Teknoloji, okul dışı öğrenmenin niteliğini artıran önemli bir unsurdur. Sanal müze ve alan gezileri, öğrencilerin fiziksel olarak ulaşamayacakları mekânları deneyimlemelerini sağlar. Artırılmış gerçeklik uygulamaları, soyut kavramları somutlaştırarak öğrencilerin dikkatini çeker ve öğrenmeyi kolaylaştırır. Dijital kayıt araçları, öğrencilerin gözlemlerini fotoğraf, video veya ses kayıtları yoluyla belgelemelerini mümkün kılar. Bu materyaller sınıf ortamında kullanıldığında öğrenme sürekliliği sağlanır.

Web 2.0 araçları da öğrencilerin deneyimlerini paylaşmalarına, iş birliği yapmalarına ve yaratıcılıklarını ortaya koymalarına katkı sunar. Ancak teknolojinin pedagojik hedeflerle uyumlu biçimde kullanılması gerekir. Aşırı veya amaçsız teknoloji kullanımını öğrenmeye katkı sunmak yerine dikkat dağınıcı olabilir. Bu nedenle öğretmenlerin teknolojiyi bilinçli ve ölçülü şekilde kullanmaları, yaş gruplarına uygun ekran süreleri belirlemeleri ve güvenlik önlemleri almaları önemlidir.